

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

”Någon som bryr sig”

En kvalitativ enkätstudie om elevers uppfattningar om vad som kan vara orsaker till skolfrånvaro samt hur skolor kan arbeta förebyggande och åtgärdande

Charlotta Bohlén
Elisabeth Ågren
Specialpedagogiska programmet

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: SPP 610
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2019
Handledare: Eva Gannerud
Examinator: Girma Berhanu

Nyckelord: Skolfrånvaro, school absenteeism, digitala medier, digital medias, systemteori.

Abstract

Studiens syfte var att undersöka elevers uppfattningar om faktorer som kan orsaka skolfrånvaro och vad de anser skolan skulle kunna göra för att öka närvaron. Då orsakerna till frånvaro kan vara flera har studien valt att särskilt belysa digitala mediers eventuella påverkan. För att studiens syfte skulle uppnås besvarades nedanstående frågeställningar:

Vilka faktorer menar eleverna kan ligga till grund för skolfrånvaro?

Vilka uppfattningar har eleverna om användandet av digitala medier som en påverkande faktor till skolfrånvaro?

Hur anser eleverna att skolorna skulle kunna arbeta förebyggande och åtgärdande kring skolfrånvaro?

Studiens empiri inhämtades i fyra olika kommunala elevklasser på högstadiet och på gymnasiet i två olika kommuner i Västsverige. 91 elever deltog i undersökningen genom att besvara var sin elevenkät i vilken deras uppfattningar om fenomenet framgår. Undersökningen är kvalitativ med en systemteoretisk ansats och ett salutogent perspektiv. De specialpedagogiska perspektiven är det relationella, det kompensatoriska samt dilemma perspektivet. Viktigt i studien har varit att få fram elevernas röst då det är deras skol- och internetvärld studien haft som avsikt att undersöka.

I studiens resultat framkom att respondenterna såg flera tänkbara orsaker till frånvaro vilket visar att det är en komplex fråga. Gemensamt hos nästan samtliga elever var dock att de tror att trakasserier och mobbning på nätet kan vara en orsak till frånvaro i skolan. Det kan bland annat handla om elaka kommentarer, näthat, hemska rykten och bilder som sprids. Även att dataspel och spelberoende kan leda till skolfrånvaro är någonting som återkommande togs upp i elevernas svar. Flera av dem har bekanta som varit frånvarande från skolan på grund av spelande. De berättade också att kamrater försökt få dem att vara hemma från skolan för att spela. Annat som studien tyckt sig se är att det råder olika uppfattningar om var gränsen går för vad som ska räknas som skämt när det gäller så kallade pranks och sociala medier och vad som är trakasserier. I resultatet lyfts även många konkreta förslag från eleverna på hur skolorna kan arbeta förebyggande och åtgärdande i arbetet kring frånvaro. Också förslag på hur skolorna skulle kunna använda sig av digitala medier för att få elever till skolan redovisas. I den sista delen av resultatet kunde studien se att eleverna tänkte på det förebyggande och åtgärdande arbetet utifrån att det behövs en känsla av sammanhang, KASAM för att eleverna ska vilja vara i skolan. Även vikten av förtroendefulla relationer poängterades. Det behöver

finnas någon i skolan som bryr sig om eleven. Om en elev inte kommer till skolan behöver hen känna sig saknad.

Förord

Att skriva detta examensarbete har varit en intressant och lärorik resa där det mest givande varit att få ta del av elevernas breda och mångsidiga syn på fenomenet skolfrånvaro. Utifrån elevernas förslag på arbete kring fenomenet och den forskning och annan litteratur vi läst har vi fått värdefull kunskap som är av stor vikt i vårt arbete som specialpedagoger.

När det gäller uppdelningen av arbetet har vi båda varit aktiva i processen med att söka skolor, genomfört var sin pilotstudie samt besökt de klasser som ingår i studien. Därefter har Charlotta tagit störst ansvar för metod delen samt de två diskussionsavsnitten och Elisabeth för skrivandet och de flesta resterande delar, bland annat inledning, forskning och resultatdelen. Under arbetets gång har vi diskuterat mycket vilket gjort att vi båda är delaktiga i alla processer.

Vi vill rikta ett varmt tack till de elever som så generöst delat med sig av sina uppfattningar om fenomenet skolfrånvaro och deras digitala värld. Utan er hade det inte blivit någon studie. Vi vill också tacka de lärare och skolor som gjort undersökningen möjlig genom att ni lät oss besöka era klasser. Ytterligare ett tack vill vi ge vår handledare Eva Gannerud för dina goda råd på vägen.

Göteborg 2019-05-23
Charlotta och Elisabeth

Innehållsförteckning

Förord	
Innehållsförteckning	
1 Inledning	1
2 Syfte och frågeställningar	3
3 Forskning och litteraturgenomgång	3
3.1 Skolfrånvaro	3
3.2 Begreppet frånvaro	4
3.3 Orsaker till frånvaro.....	5
3.3.1 Allmänna och komplexa faktorer	5
3.3.2 Faktorer i skolan	6
3.3.3 Faktorer utanför skolan	7
3.3.4 Faktorer på individnivå.....	7
3.3.5 Faktorer på sociala medier, datorspel, spelchattar och nätet	7
3.3.6 Förebyggande och åtgärdande arbete	9
4 Teorier och perspektiv	10
4.1 Systemteori	11
4.2 Specialpedagogiska perspektiv	12
4.2.1 Salutogent perspektiv	13
4.2.2 Relationellt perspektiv.....	13
4.2.3 Kompensatoriskt perspektiv	13
4.2.4 Dilemmaperspektiv	14
4.2.5 Sammanfattning.....	14
5 Metod	14
5.1 Val av metod.....	14
5.2 Pilotstudie	15
5.3 Urval	15
5.4 Genomförande	16
5.5 Bearbetning och analys.....	16
5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	17
5.6.1 Reliabilitet	17
5.6.2 Validitet.....	17
5.6.3 Generaliserbarhet	17

5.7	Etiska överväganden	18
6	Resultat.....	18
6.1	Eventuella påverkande faktorer	18
6.1.1	Faktorer i skolan	18
6.1.2	Faktorer utanför skolan	19
6.1.3	Faktorer på individnivå.....	20
6.1.4	Digitala mediers eventuella påverkan på skolfrånvaro	20
6.1.4.1	Begrepp på digitala medier.....	20
6.1.4.2	Sociala medier	21
6.1.4.3	Datorspel och spelchattar	22
6.1.4.4	Nätet	23
6.1.4.5	Sammanfattning.....	24
6.2	Elevers förslag på förebyggande och åtgärdande arbete	24
6.2.1	Meningsfullhet.....	25
6.2.2	Hanterbarhet.....	25
6.2.3	Begriplighet.....	26
6.3	Elevers förslag på hur skolan skulle kunna arbeta förebyggande och åtgärdande med digitala medier	27
6.3.1	Meningsfullhet.....	27
6.3.2	Hanterbarhet.....	29
6.3.3	Begriplighet.....	29
6.3.4	Sammanfattning.....	30
7	Diskussion	30
7.1	Metoddiskussion	31
7.2	Resultatdiskussion	32
7.2.1	Faktorer som kan bidra till skolfrånvaro	32
7.2.1.1	Sammanfattning.....	33
7.2.2	Förebyggande och åtgärdande arbete	34
7.2.2.1	Meningsfullhet.....	34
7.2.2.2	Hanterbarhet.....	35
7.2.2.3	Begriplighet.....	36
7.2.2.4	Sammanfattning.....	36
7.3	Slutsats.....	37
7.4	Vidare forskning	37
8	Referenslista.....	39
9	Bilagor	44

Bilaga 1.....

Bilaga 2.....

Bilaga 3.....

Bilaga 4.....

1 Inledning

Är skolan verkligen en skola för alla när allt fler elever har som överlevnadsstrategi att undvika den? Skolfrånvaro är idag ett växande samhällsproblem som engagerar många forskare både nationellt och internationellt. Även media har lyft problemet flitigt, särskilt under det senaste året. Gren Landell (2018), som varit utsedd av regeringen för att utreda svenska elevers frånvaro, anser att en god närvaro i skolan är grunden för att kunna utvecklas som människa socialt och kunskapsmässigt. Trots detta verkar det vara så att allt fler elever tenderar att utveckla en hög skolfrånvaro.

Att ha en skola för alla är något som står skrivet i Salamancadeklarationen. Deklarationen menar att "...vanliga skolor med integrationsinriktning är det effektivaste sättet att bekämpa diskriminerande attityder, att bygga upp ett integrerat samhälle och att åstadkomma undervisning för alla". (Salamancadeklarationen, 2006, s.43). Gerrbo (2012) skriver att diskussionen om en skola för alla har varit och är fortfarande en stor utmaning för skolor och har många gånger visat sig vara svår att genomföra. Även Ahlberg (2016) tar upp detta. Hon menar att alla barn har rätt till skolgång och utbildning men är kritisk till om skolan klarar denna svåra uppgift att vara en skola för alla om vi ser till att den skall vara en inkluderande skola.

De faktorer som kan orsaka skolfrånvaro kan vara många och komplexa. Frånvaro kan bero på faktorer i skolan, utanför skolan och faktorer hos individen själv (Balkis, Arslan & Duru, 2016). En faktor i skolan kan dock vara att skolans mål kan vara svårare att uppnå för många elever idag. I skolans läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr 11, finns de övergripande målen som alla barn förväntas nå upp till. Dessa har i sin tur sammanställts av skolforskaren Göran Svanelid som i sin artikel sätter dessa mål i relation till fem förmågor som han anser genomsyrar hela läroplanen. Dessa förmågor, analysförmåga, kommunikativ förmåga, metakognitiv förmåga, procedurförmåga och begreppslig förmåga, ska enligt honom bedömas redan från skolår ett (Svanelid, 2011). Bühler, Karlsson och Österholm (2018) är kritiska mot att man så tidigt ska bedöma dessa tämligen komplexa förmågor eftersom det kan medföra att många barn riskerar att aldrig nå upp till dessa krav. De ställer även frågan om barnen ges förutsättningar att nå de beskrivna förmågorna. Vidare anser de att klimatet i Sverige när det gäller utbildning har blivit hårdare och förändringar i styrdokument och författningar under den senaste tiden har gjort skolsituationen svårare för vissa elevgrupper, bland annat barn med autismspektrumstörningar. Detta styrks av Autism- och Aspergerförbundet som i sin rapport utifrån sin medlemsundersökning om elevers skolgång från 2016 ser ytterligare en ökning av skolfrånvaron sedan den förra rapporten 2014. De ser också att allt fler elever redan på lågstadiet blir frånvarade från skolan vilket är en negativ förändring (Autism- och Aspergerförbundet, 2018).

Historiskt sett har skolfrånvaro funnits sedan den svenska folkskolan infördes 1842. Redan i den folkskolestadga som samtidigt kom ut beslutades det att alla barn skulle ges förutsättningar att uppnå vissa kunskaper och färdigheter. Stat och kommuner fick i uppdrag att bygga skolor och anställa lärare över hela landet. Dock var det en del barn som inte kom till skolan på grund av att de behövdes i arbetet i hemmet eller för att familjen exempelvis saknade pengar till barnens skor. Detta skedde framförallt på landsbygden då barnen behövdes i jordbruket. Efter ett tag kom dock fler barn till skolan och en sexårig folkskola infördes. En svårighet för skolan var dock hur den skulle förhålla sig till de barn som av någon orsak inte följde den önskvärda mallen i inläringen. Under en period delades elever in i olika undervisningsgrupper utifrån den svårighet eleverna hade. När 1980 års läroplan, Lgr

80, kom ut så introducerades begreppet en skola för alla med tanken att skolan skulle möta alla elevers individuella förutsättningar. Dock fanns tanken om en skola för alla redan vid införandet av folkskolan. (Ahlberg, 2016).

Det som gör skolfrånvaro till ett viktigt forskningsområde är den förändring av fenomenet som har uppstått under ungefär en tjuugoårsperiod. Enligt skolinspektionen (2016a) så är problematisk skolfrånvaro idag ett ökande samhällsproblem som kan drabba den enskilda individen hårt samtidigt som det kan bli kostsamt för samhället. Även Gren Landell (2018) intygar detta när hon skriver att det kan orsaka stort lidande i form av misslyckande och utanförskap för den enskilda individen samt kan bli kostsamt för samhället då det bland annat kan leda till arbetslöshet och kriminalitet. Hon skriver också att åldern på elever som är frånvarande förändrats. Från att tidigare mest varit elever på högstadiet och på gymnasiet som inte kom tills skolan kan det idag visa sig redan på lågstadiet. Detta intygas av Pflug och Schneider (2016) som skriver att skolfrånvaro är ett folkhälsoproblem som förtjänar mer uppmärksamhet. Gren Landell (2018) ifrågasätter rimligheten i att många barn, trots att Sverige har skolplikt och lagstadgad rätt till utbildning, är frånvarande från skolan. Sjödin och Gladh (2018) anser att samhället på en systematisk nivå inte har förstått allvaret med barn- och ungdomars isolering från samhälle och skola. Många unga har varit hemma från skolan i flera års tid trots att skolplikt råder.

Enligt Büler m.fl. (2018) är en svårighet när det gäller den ökande frånvaron i Sverige att skolorna saknar ett enhetligt system för att dokumentera frånvaron. Det medför att skolorna inte kan ta fram jämförbara siffror gällande vilka elever det berör och vilken omfattning frånvaron har. Dessa problem med hur frånvaro registreras är även ett problem internationellt (Reid, 2010, Pflug & Schneider, 2016). Eftersom denna svårighet finns skriver olika forskare varierande ungefärliga tidsintervall när de beskriver den ökande frånvaron. Detta har medfört att även vi skriver olika tid för frånvaron beroende på vilka vi refererar till.

I vårt arbete inom skolan har vi mött elever som haft upprepad frånvaro och sett hur det kan påverka elevernas utveckling negativt. I det förebyggande arbetet mot en skola för alla som också innefattar en högre närvaro för eleverna menar Gerrbo (2012) att specialpedagogiken kan ha stor betydelse.

Denna studie har undersökt elevers uppfattningar om vilka faktorer som kan bidra till den ökande frånvaron i skolan samt studerat deras syn på hur skolorna skulle kunna arbeta förebyggande och åtgärdande med skolfrånvaro. Då skolfrånvaro, digitala medier och psykisk ohälsa har ökat under ungefär samma tidsperiod är vi intresserade av om ifall digitala medier kan vara en av orsakerna till den ökande frånvaron. Av denna anledning har vi valt att fördjupa oss i digitala mediers eventuella påverkan på skolfrånvaro. Vi är medvetna om att våra frågor kring digitala medier när det gäller frånvaro kan vara ledande. På grund av det kan vi inte dra några slutsatser om i vilken grad digitala medier kan vara en bidragande faktor till frånvaro eller inte. Dock kan vi i resultatet utläsa att digitala medier engagerar eleverna mycket och många kan se att digitala medier kan påverka hur man mår vilket i sin tur skulle kunna vara en bidragande faktor till att vara frånvarande från skolan. Detta styrks av Hansen (2019) som menar att för mycket användande av sociala medier kan leda till psykisk ohälsa och sömnproblem.

Studien har endast funnit en begränsad mängd forskning när det handlar om digitala medier som en bidragande orsak till skolfrånvaro. Resultatet som framkommit kan därför räknas som ett tillskott inom området skolfrånvaro. Då eleverna är de som har mest kunskap om digitala

medier samt har erfarenheter från skolans värld har studien eftersträvat att få med elevernas röster så långt det är möjligt. En annan strävan har också varit att styrka de tolkningar som gjorts. För att påvisa dessa tolkningar har många citat tagits med i resultatdelen.

2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att öka kunskapen om elevers uppfattningar kring faktorer som kan orsaka skolfrånvaro och vad eleverna anser att skolan skulle kunna göra för att minska frånvaron. Då orsakerna till frånvaro kan vara flera har studien valt att särskilt belysa digitala mediers eventuella påverkan. För att studiens syfte skulle uppnås besvarades nedanstående frågeställningar:

Vilka orsaker menar eleverna kan ligga till grund för skolfrånvaro?

Vilka uppfattningar har eleverna om användandet av digitala medier som en påverkande faktor till skolfrånvaro?

Hur anser eleverna att skolorna skulle kunna arbeta förebyggande och åtgärdande kring skolfrånvaro?

3 Forskning och litteraturgenomgång

Detta avsnitt inleds med en övergripande beskrivning om fenomenet skolfrånvaro som har blivit ett ökande problem i både Sverige och internationellt. Frånvaro kan leda till förödande konsekvenser för individen på både lång och kort sikt. Fenomenet som tidigare mest har varit ett problem på högstadiet har under de senaste åren ofta visat sig redan på låg- och mellanstadiet. Efter denna genomgång förklaras några engelska och svenska benämningar av begreppet frånvaro. Därefter kommer en redogörelse av faktorer som kan leda till skolfrånvaro. Slutligen redovisas forskning och annan litteratur kring det förebyggande och åtgärdande arbetet kring fenomenet. Framgångsfaktorer som nämns i arbetet med att öka närvaron är goda relationer till lärare samt tidiga stödinsatser. Andra faktorer som belyses är hur nätet kan kopplas till skolfrånvaro och att vuxna behöver lägga mer tid på att möta barnen i deras liv på internet.

3.1 Skolfrånvaro

Fenomenet skolfrånvaro har funnits sedan allmän skolgång infördes i Sverige 1842 (Sjödin & Gladh, 2018). Frånvaro har dock benämnts på olika sätt. Sedan 2000-talets början finns indikationer på att skolfrånvaron stadigt har ökat. Då ingen enhetlig rapportering skett över frånvaron finns det dock ingenting som bevisar det. Dock har det den 1 juli 2018 införts ändringar i skollagen med syfte att minska elevers upprepade eller längre frånvaro i skolan. Den viktigaste förändringen är att rektor vid problematisk frånvaro skyndsamt i samråd med eleven, vårdnadshavarna och elevhälsan ska se till att den utreds (Skollagen, 2010). Skolinspektionens nationella kvantitativa kartläggning från 2016 visar att minst 20 000 elever hade en ogiltig frånvaro med risk för skolmisslyckande och framtida utanförskap (Skolinspektionen, 2016a). Den andra rapporten inom temat skolfrånvaro från skolinspektionen är kvalitativ och ger en kompletterande bild av hur frånvaron kan yttra sig,

vilka konsekvenser den kan orsaka för enskilda elever samt vad inspektionen anser att skolorna behöver förbättra för att få en högre närvaro (Skolinspektionen, 2016b). Enligt Gren Landell (2018) har problematisk skolfrånvaro under de senaste 10-15 åren uppmärksamats som ett ökande samhällsproblem både nationellt och internationellt vilket både skolor och media påtalar. Från att tidigare mest varit ett problem på högstadiet kan skolpersonal nu se återkommande frånvaro på mellan- och lågstadiet. Hon skriver vidare att redan i förskolan kan förskollärare se att en del barn tidigt utvecklar ett mönster av frånvaro på grund av föräldrarna. Gren Landell (2018) menar att det är angeläget att förskollärarna förmedlar vikten av en god närvaro och vad den har betydelse för deras barn eftersom en grund till en kommande frånvaro kan läggas redan här. Vidare uttrycker hon att den kanske största konsekvensen av barn och elevers frånvaro är svårigheter att följa med i det sociala samspelet och i undervisningen. En känsla av utanförskap kan då uppstå på grund av detta.

Socialstyrelsen (2010) skriver att en bra skolgång är den bästa skyddsfaktorn för att eleven skall få ett välfungerande liv. Då frånvaro ofta genererar lägre skolresultat tenderar elevens motivation att minska. Gren Landell (2018) skriver att även den frånvarande elevens klasskamrater kan uppleva det svårt att veta hur de ska förhålla sig till eleven. Frånvaro kan leda till stora konsekvenser på både kort och lång tid, så som svag självkänsla, slitningar inom familjen, psykisk ohälsa, värk, sömnproblem och antisocialt beteende. Dessa allvarliga konsekvenser är mycket kostsamma för både individer och samhälle, både i lidande och ekonomiska termer. Ytterligare ett problem är att olika skolors dokumentation kring elevers frånvaro är skiftande. Här skulle en större nationell likvärdighet behövas för att tidigt kunna upptäcka de elever som kommer att utveckla en långvarig frånvaro samt kunna förebygga den. Intressant är att mindre skolor statistiskt sett har mindre frånvaro (Gren Landell, 2018).

3.2 Begreppet frånvaro

Begreppet frånvaro definieras, enligt Gren Landell (2018), olika inom skol- och forskningsvärlden samt i samhället i stort och det är enligt henne ett problem vid jämförelser av frånvaro mellan skolor både nationellt och internationellt. Eftersom Gren Landell blev utsedd av regeringen till att utreda Sveriges skolors frånvaro har denna studie till största del valt att använda hennes begrepp: skolvägran, skolk, föräldrastödd frånvaro, skolexkludering, drop-out eller gymnasieavbrott och hemmasittare. Vi har också valt att använda begreppet elever med lång ogiltig frånvaro, ELOF, som Skolverket och Hedeqvist (2017) använder. Reid (2010) tar också upp problemet med att begreppen, även internationellt används på olika sätt och med olika betydelser vilket medför en svårighet vid jämförelser av frånvaro. De engelska begreppen är bland annat school absenteeism, truancy och absence.

Skollagen (2010) delar upp skolfrånvaro i giltig och ogiltig frånvaro. Med giltig frånvaro menas den frånvaro som är anmäld av vårdnadshavare eller godkänd av skolan. Det handlar oftast om sjukdom eller beviljad ledighet. Den ogiltiga frånvaron är frånvaro som inte är beviljad av skolan eller meddelad av vårdnadshavare. Olika skolor har olika gränsvärden för vad de anser vara frånvaro. Exempelvis kan en skola registrera när en elev kommer försent, inte deltar på en lektion eller går tidigt från en lektion medan en annan skola inte gör det. Frånvaro kan också delas in i ströfrånvaro och sammanhängande frånvaro. Enligt Gren Landell (2018) är det inte så att giltig frånvaro alltid är oproblematiskt eftersom all frånvaro innebär att man missar aktiviteter i skolan och då kan hamna efter vilket i sin tur kan medföra svårigheter att komma tillbaka till skolan. Hon skriver att det finns elever som är i skolan med stort motstånd och kanske bara på grund av sina vårdnadshavares ansträngningar. Vidare

skriver hon att varken giltig och ogiltig frånvaro tas tillräckligt på allvar och i många fall nonchaleras i samhället.

Vid skolvägran känner eleven stark olust mot att vara i skolan samt uttrycker kraftigt motstånd mot att gå dit. Frånvaron kan vara både tillfällig och långvarig och den kan visa sig genom stark rädsla, känsloutbrott eller en känsla av att vara olycklig. Den kan också visa sig genom sömnproblem och depression. Eleven stannar ofta hemma och vårdnadshavarna känner vanligtvis till problemet (Gren Landell, 2018).

När det handlar om skolk försöker eleven oftast dölja sin frånvaro för vårdnadshavarna och brukar vara på andra platser än hemmet när hen inte är i skolan. Frånvaron är ogiltig. Det brukar inte föreligga någon antisocial problematik så som oro eller ångest inför skolan (Gren Landell, 2018).

Med föräldrastödd frånvaro menas frånvaro som är orsakad av vårdnadshavarens behov av att ha eleven hemma. Det kan exempelvis bero på vårdnadshavarnas oförmåga av någon anledning (Gren Landell, 2018).

Skolexkludering kan bero på att skolan olagligt stänger av en elev under en tid. Det kan också bero på att skolan misslyckas med att göra nödvändiga anpassningar utifrån elevens fysiska, socioemotionella, beteendemässiga eller inlärningsmässiga behov eller att en elev avråds från att delta i en aktivitet på grund av att det underlättar för skolan (Gren Landell, 2018).

Drop-out eller gymnasieavbrott innebär att en elev inte genomför sin tänkta utbildning. Studier visar ett samband mellan ströfrånvaro och senare gymnasieavbrott (Gren Landell, 2018).

Begreppet hemmasittare används ibland i samband med skolfrånvaro utan att veta om det är ströfrånvaro eller långvarig frånvaro. Begreppet tenderar att förlägga problemet hos eleven själv eftersom eleven är en hemmasittare. Det blir också ett statistiskt begrepp eftersom det då är sent att sätta in insatser (Hedevåg, 2017).

Hedevåg (2017) anser att Skolverkets definition elever med lång ogiltig frånvaro, ELOF, är en bättre definition av elever som inte går till skolan än exempelvis hemmasittare eftersom han menar att fokus behöver flyttas från att skuldbelägga den enskilda eleven till att studera vilka faktorer som har bidragit till den negativa utvecklingen kring elevens frånvaro.

3.3 Orsaker till frånvaro

Detta avsnitt inleds genom att forskning och annan litteratur kring frånvaro lyfts ur ett allmänt perspektiv. Undersökningen tittar sedan på orsaker i skolan, utanför skolan och hos individen. I den avslutande delen görs en fördjupning när det gäller orsaker på digitala medier.

3.3.1 Allmänna och komplexa faktorer

Hedevåg (2017) anser att skolfrånvaro vanligtvis beror på flera samspelande faktorer. Ofta finns det en utlösande faktor som sedan cementeras av andra faktorer. Detta styrks av Reid (2010) som skriver att orsakerna är komplexa och att de har förändrats under de senaste tjugo åren. Tidigare lades skulden till största delen på elevens hemförhållanden medan det idag blir allt mer fokus på faktorer i skolan. Sjödin och Gladh (2018) skriver att frånvaron kan bero på skolan, individen själv och relationer inom familj och sociala nätverk. Att vara frånvarande en

period kan leda till mer frånvaro i fortsättningen eftersom det kan vara svårt att komma tillbaka till skolan igen oavsett om frånvaron varit giltig eller ogiltig (Gren Landell, 2018).

3.3.2 Faktorer i skolan

Flera studier, bland annat NBAR belyser att elevers svårigheter med läsning och skrivning samt inom matematikområdet kan vara en faktor av betydelse för längre frånvaro. ”All the evidence suggest that pupils with low levels of literacy and numeracy have a greater tendency to develop into those who experience attendance problems and/or additional learning needs during either the primary or secondary phase, or both” (Citerad i Reid, 2010, s.7)

När barn och ungdomar börjar stanna hemma från skolan har de ofta kämpat hårt för att klara av sin skolgång och det är vanligt att kraven på vad de förväntas uppnå har varit för höga. Kraven kan både handla om kunskapskrav och förväntningar på att klara av att vistas i en miljö där alla barn ska klara samma sak. De mål och förmågor som genomsyrar hela skolans läroplan, Lgr 11, är för många elever svåra eller omöjliga att uppnå vilket medför att många elever upplever ett misslyckande och ett utanförskap långt innan de börjar stanna hemma (Bühler m.fl., 2018). Detta styrks av Skolinspektionen (2016 b) som skriver att ”elever som hamnar efter i kunskapsutvecklingen och upplever att undervisningen är svår löper högre risk för frånvaro. Ökad frånvaro leder i sin tur till ännu större problem med kunskapsutvecklingen vilket ytterligare kan öka frånvaron” (s. 10).

I en studie bestående av 423 gymnasieelever har Balkis m.fl. (2016) funnit att frånvaro var relaterat till akademisk självuppfattning, attityder till skola och lärare, mål med studierna, motivation och förmågan att reglera sig själv och akademiska resultat. I en annan studie av Attwood och Croll visade det sig att elevers negativa attityd till sin lärare var relaterat till skolfrånvaro (Refererad i Balkis m.fl., 2016).

I en stor enkätstudie via sociala nätverk av Pflug och Schneider (2016) med elever från hela Tyskland som respondenter framkom att en stor del av eleverna med frånvaro rapporterade att skolan var tråkig, att de var för trötta och ville sova längre eller kände sig obekväma. Andra berättade att de var frånvarande från skolan för att de hade problem med sina lärare eller skolkamrater. De kunde också vara rädda för någon i skolan eller vara mobbade.

Marion, Gaines och Pryor (2015) har i sin studie bland gymnasieungdomar funnit en ökande otrygghet i skolan, både bland elever i grundskola och på gymnasium samtidigt som frånvaron har ökat. Detta bland annat beroende på mobbing, våld, medieexponering, social integration och misslyckande i skolan. Skolinspektionen (2016b) nämner även att kränkningar, trakasserier och mobbning medför en ökad risk för frånvaro. Detsamma gäller dåliga relationer med kamrater och lärare eller brist på relationer samt en känsla av utanförskap. ”I en otrygg, negativ social miljö känner eleven en lägre samhörighet med skolan, vilket i sin tur minskar motivationen att gå till skolan” (s.10).

Friberg, Karlberg, Sundberg och Palmér (2015) pekar på att andra orsaker kan vara stora klasser och stor vikt vid individuellt arbete där det finns en risk att eleverna inte blir sedda.

3.3.3 Faktorer utanför skolan

Faktorer utanför skolan kan enligt Skolinspektionen (2016b) bland annat handla om föräldrarnas inställning till skolan, elevers oro för föräldrar med psykisk ohälsa, relationen mellan eleven och föräldrarna, regler och omsorg i hemmet samt konflikter inom familjen.

Brown menar att föräldrars roll kan vara betydelsefull när det gäller frånvaro. Undersökningar indikerar att nästan alla föräldrar i Storbritannien och USA oavsett social tillhörighet och kultur värdesätter sina barns utbildning (Refererad i Reid, 2010). Dalziel och Henthorne har tyckt sig kunna dela in föräldrar till barn och ungdomar som har hög frånvaro i fyra kategorier: De som anstränger sig hårt för att få sina barn till skolan, de som är överbeskyddande och beroende av sina barn, de som känner sig maktlösa och otillräckliga samt de som är apatiska eller inte vill samarbeta med skolan (Refererad i Reid, 2010). Brown ger en bild av hur ekonomiskt och utbildningsmässigt missgynnade föräldrar som själva har haft negativa erfarenheter av skolan ofta får uppleva samma misslyckande när det gäller deras egna barn. ”When parents (and pupils) receive constantly negative feedback about their children’s academic and behavioural progress they may tend to judge teachers and their school as being unsympathetic, ineffective and even unsafe” (Citerad i Reid, 2010, s.5). Det här kan medföra ett försämrat samarbete mellan hem och skola (Small och Eastman, 1991).

I studien som Pflug och Schneider (2016) genomfört framkom att en del elever hellre ägnade sig åt andra aktiviteter som att till exempel spela datorspel eller träffa vänner i stället för att gå till skolan. Några av eleverna uppgav att de inte gick till skolan på grund av problem med lärare eller andra elever.

3.3.4 Faktorer på individnivå

Hunt och Hopko (2009) skriver att det är vanligt att elever som utvecklar en hög skolfrånvaro har svårigheter i det sociala samspelet eller plågas av depressioner. Elever som tenderar att bli så kallade hemmasittare har ofta en negativ självbild, svagt självförtroende, låg uppfattning om sina prestationer i skolan samt en ökad känslighet för att misslyckas i skolan. De kan också uppleva känslor av ensamhet och ha uppfattningen av att de inte passar in i skolan. Även Strand och Granlund (2014) har i sin studie funnit att de elever som misslyckas på nationella prov i skolår 5 samt har inlärningssvårigheter i någon form riskerar att utveckla hög skolfrånvaro.

Hunt och Hopko (2009) menar också att elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer i högre grad riskerar att hamna i långvarig skolfrånvaro. Detta styrks även av Skolinspektionen (2016b) som i sin rapport (2016b) visar att elever med neuropsykiatriska funktionsvariationer är överrepresenterade i frånvarostatistiken.

3.3.5 Faktorer på sociala medier, datorspel, spelchattar och nätet

I en studie från Atlanta i USA om gymnasieelever skriver Steiner och Rasberry (2015) att samtidigt som undersökningar om mobbning och hälsa är vanligt förekommande finns det få studier om mobbning, skolresultat och skolfrånvaro. De har i sitt arbete undersökt förhållandet mellan mobbning online och offline och frånvaro i skolan. Deras resultat visade att cirka 25 procent av ungdomarna i undersökningen hade någon erfarenhet av mobbning under de senaste 12 månaderna. En annan undersökning, bestående av 432 ungdomar i skolår 7-9 i Canada, har beskrivit ungdomars upplevelser av mobbning i skolan och på internet. Deras svar tyder på att de som har blivit mobbade på nätet och i skolan själva även utsätter andra för

mobbing på nätet. Resultaten visar också att "...students who were bullied in cyberspace only, and students bullied both in cyberspace and at school, experienced difficulties at school such as low marks, poor concentration and absenteeism" (Beran & Li, 2007, s. 16).

I samma studie framkommer att nätmobbing kan ske via mobiltelefoner, videokameror, e-mail och websidor. Författarna har funnit olika former av nätmobbing. Det kan handla om att sända otrevliga meddelanden om en person i en så kallad gruppchat där många kan se det skrivna eller direkt till personen, sprida osanna uppgifter om en person på nätet, låtsas vara någon annan och sända sådant som får någon att må dåligt, lägga ut känslig och privat information om en person samt utesluta någon från en social grupp. I ett exempel nämns en 15 årig pojke i Kanada som råkade ut för att hans klasskamrater lade ut en film på nätet som han hade gjort, något han själv inte hade godkänt. Miljoner människor hann se hans två minuter långa klipp på kort tid vilket han upplevde som kränkande och detta medförde att han stannade hemma från skolan (Beran & Li, 2007).

Nätmobbningsforskarna Law, Shapkaa, Domeneb och Gagné (2012) lyfter i sin forskning en intressant aspekt som visar att maktbalansen när det handlar om nätmobbing skiljer sig åt jämfört med traditionell mobbing offline. Det som författarna har tyckt sig se är att den som blir mobbad på nätet verkar ha lättare för att ge igen vilket kan leda till att både förövare och den utsatta ser sig själva som del i en eskalerad aggressiv konflikt i stället för förövare och offer. Här har författarna funderingar över vad denna information kan medföra i skolornas arbete för att förhindra mobbing.

Secher (2014) skriver om vad som skiljer mobbing online och mobbing offline. En av dessa faktorer är enkelheten att nå ut till många på kort tid på nätet. En tråkig kommentar eller en känslig bild kan snabbt spridas utan att den som är utsatt vet till vilka och hur många. Andra utmärkande delar när det handlar om nätmobbing är att den som utsätter någon för mobbing kan vara anonym vilket i sin tur kan bidra till en maktlöshet hos den som blir utsatt. Det kan också vara så att när mobbingen sker via nätet följer den med en person i hemmet. På det sättet kan personen uppleva att den inte har någon fristad någonstans.

Ward (2017) har i sin studie om skolfrånvaro och dataspel från 2017 funnit en stegring av spelande när försäljningen av videospel har ökat. Detta har i sin tur lett till mindre tid till läxor och närvaro i skolan. Troligen kan användande av sociala medier och andra evenemang på nätet ha liknande effekt. "Many entertainment options can vie for student attention. For example, tardiness and absenteeism are said to result when televised sporting events of local teams go into overtime on the previous night" (Ward 2017, s.11). Vidare skriver han att dataspel bara är ett av alla nöjen som finns att tillgå när det gäller informations- och kommunikationsteknik och att det är möjligt att detta användande tar tid från aktiviteter som rör skolan. Han påpekar dock att situationen idag när det gäller dataspel och annat som lockar barn- och ungdomar på nätet liknar den oro som för ett halvt århundrade sedan fanns för ungas TV tittande.

Rollenhagen (2013) som länge arbetat med socialt beroendearbete påtalar att många hamnar i datorspelsberoende och att detta är en av nutidens stora utmaningar. I en mindre pilotstudie om elevers användande av datorspel och sociala medier framkom att flera av respondenterna tyckte sig uppleva svårigheter med att hantera sitt spelande och att nätet hade en dragningskraft, de ville få veta vad som hände på sociala medier. Han menar också att datorspelsberoende oftast påverkar situationen i skolan då många som har detta beroende spelar på nätterna och därför behöver sova på dagarna. Då spelet blir det viktigaste i livet

kan båda läxor och skolnärvaro bli lidande. Andra tecken på dataspelsberoende kan vara irritation och aggression när någon vill förhindra personen att spela. Beroendet kan också leda till nedstämdhet, depression och även fysiska åkommor som huvudvärk och illamående.

När det handlar om sociala medier skriver Friséen m.fl. (2016) att det ligger en problematik i att man i dessa medier tenderar att jämföra sig med andra då man ständigt utsätts för orealistiskt positiva och tillrättalagda bilder av andras liv. Detta stöds av Hansen (2019) som i sitt arbete som psykiatriker mött många unga som mår dåligt, har ångest, har fått koncentrations- och sömnsvårigheter troligen på grund av för mycket tid på nätet samt att de under stor del av dagen utsätts för att jämföra sig med andra. Han menar att människors hjärnor inte är byggda för att ständigt vara uppkopplade. För att må bra behöver hjärnan ibland vila och kroppen motion.

3.3.6 Förebyggande och åtgärdande arbete

Skolinspektionen (2016b) som huvudsakligen studerat skolans och kommunernas arbete och ansvar när det gäller skolans förebyggande och åtgärdande arbete kring frånvaro har i sin rapport gjort en uppdelning av faktorer som kan orsaka frånvaro i tre huvudsakliga kategorier; skola, hem och familj samt individ. Oavsett bakomliggande anledning till frånvaron så har skolan alltid ett ansvar att anpassa elevens skolgång utifrån individuella faktorer. Det ingår i rektors arbete att främja närvaro genom att bidra till ett tryggt skolklimat med god arbetsro. I det förebyggande och åtgärdande arbetet kring frånvaro är det viktigt att elevhälsan och andra personalgrupper samverkar (Skolverket, 2012). Steiner m.fl. (2015) intygar detta då de skriver att "Collaborations between health professionals and educators to prevent bullying may improve school attendance" (s.1). En annan faktor som Lilja (2013) visar i sin avhandling är hur viktigt det är med förtroendefulla relationer mellan lärare och elev. "En anledning till att lärarna lyckas när de möter elevernas motstånd är deras hållning" (s.186). Hon skriver vidare att när läraren visar med hela sin kropp att hen tror på eleven bidrar detta till att eleverna upplever att de kan lita på sin lärare.

Reid (2010) lyfter att tidiga insatser för elever som upplever svårigheter inom läs, skriv och matematikområdet troligen kan förhindra att en del elever utvecklar en hög skolfrånvaro. "Much earlier intervention and learning support for pupils with literacy and/or numeracy difficulties, especially at the primary phase, might help to prevent some pupils from becoming non-attenders" (s.7).

Bühler m.fl. (2018) skriver att en av de viktigaste insatserna man kan göra för att förhindra frånvaro är att kravanpassa undervisningen. Detta intygas av Hedevåg (2017) som skriver att många elever upplever att skolans krav är för höga och att relationsstressen är för stor. Han berättar vidare att många elever saknar förståelse för innehållet i undervisningen och en meningsfull upplevelse med skolan. Att vissa elever saknar en känsla av sammanhang i skolan kan på sikt leda till någon form av reaktion. Denna kan vara att eleven inte kommer till skolan.

En annan del som Gren Landell (2018) menar är av stor vikt är att skolan har väl fungerande rutiner för närvarokontroll. Det har enligt henne visat sig att registreringen av elevers frånvaro har minskat sedan sådana har införts. Hon anser vidare att elevhälsa och skolledning tillsammans behöver bygga struktur för samverkan med andra aktörer i samhället. Ytterligare en del i det förebyggande arbetet är enligt Gren Landell (2018) ett tidigt arbete mellan pedagogerna runt eleverna och skolans elevhälsa. Enligt henne har specialpedagogen en viktig

roll i det förebyggande arbetet genom att se över hela skolans miljö. Andra faktorer som Bühler m.fl. (2018) benämner som kan vara betydelsefulla är goda relationer till eleverna, att pedagogerna använder sig av ett lågaffektivt bemötande, välfungerande anpassningar, välstrukturerade skoldagar, lämpliga hjälpmedel samt att den fysiska miljön är tillgänglig.

Secher (2014) menar att skolan behöver diskutera hur man beter sig mot varandra både offline och online. Eftersom nätet är en stor del av barns och ungdomars liv är det viktigt att samtala om nätet på ett icke-dömande sätt utan att det har hänt något. De föreslår att man låter barnen och ungdomarna diskutera med varandra under trygga förhållanden då vuxna är med. Diskussionerna bör innehålla frågor som får eleverna att leva sig in i hur det skall kännas att bli utsatt på olika sätt samt lyfta vad det finns för lagar och regler för vad som gäller online och offline. Vidare skriver hon att det också finns mycket som är positivt på nätet. Exempelvis kan det vara socialt och det kan vara lättare att få nya kontakter där än i verkligheten. ”Nätet har på så sätt blivit ett sätt för många att knyta kontakt med människor de aldrig annars skulle ha lärt känna” (s.9). Secher (2014) påtalar också vikten av att vuxna inte ska förbjuda sina barn att vara på nätet, med motivet att skydda dem, eftersom det är en stor del av deras sociala liv och att det då troligen uppfattas som en bestraffning. I stället bör den vuxne försöka bygga en god relation med barnen så att de vågar berätta om de skulle bli utsatta av något. Enligt skollagen (2010:800) har skolan ett ansvar även för nätmobbning som utförs efter skolans slut i de fall då kränkningarna har en koppling till verksamheten. Det kan exempelvis vara klasskamrater som skriver elaka saker vilket påverkar eleven även i skolan. Dunkels (2018) anser att ”Skolan måste vara den perfekta aktören om samhället menar allvar med att öka kunskapen om och respekten för ungas nätanvändning” (s.111). Veen (2006) skriver att mer läroplanstid borde läggas på att möta barn och ungdomar i deras liv på internet och se det som en resurs i lärandet. Där skulle skolan kunna använda sig av ett systematiskt arbete genom att utgå från elevernas internetvärld för att därefter bygga på deras självförtroende och styrkor i stället för att leta efter elevernas svagheter, genom bland annat diagnostiska prov, och försöka åtgärda dessa.

Den 1 juli 2018 infördes ändringar i skollagen (2010:800) som innebar att rektor skall se till att frånvaron skyndsamt utreds oavsett om den är giltig eller ogiltig. Utredningen skall ske i samråd med eleven, vårdnadshavarna och elevhälsan. När en utredning inleds skall rektor se till att frånvaron genast anmäls till huvudmannen. Gren Landell (2018) hävdar att en grundläggande kartläggning av orsakerna till elevens frånvaro noga bör göras så att rätt insats kan ges. Även Hedevåg (2017) anser att gedigna kartläggningar måste göras där information från personal, föräldrar och eleven själv är en grundförutsättning för att kunna finna orsaker så att relevanta stöd kan sättas in. Detta styrks av Gladh & Sjödin (2014) som även beskriver en egen utarbetad metod, Nyckelmetoden, som kan användas som en utgångspunkt för att få tillbaka elever till skolan. Gren Landell (2018), Gladh och Sjödin (2014) menar att det inte existerar någon färdig handlingsmodell utan det viktiga är att se till varje enskild individ.

4 Teorier och perspektiv

Elevers höga frånvaro är ofta komplex och beror på en rad olika faktorer. Enligt Skolverket (2012) ligger ofta en komplex situation med problematik inom både hem och skola till grund för den problematiska frånvaron. Orsaker kan bero på olika faktorer som individuella, sociala, skolrelaterade samt familjerelaterade. Utifrån antalet faktorer som påverkar frånvaro är systemteori relevant att utgå ifrån. I detta avsnitt beskrivs systemteori samt Bronfenbrenners ekologiska systemteori. Därefter förklaras det salutogena perspektivet utifrån Antonovskys

(1987) begrepp: meningsfullhet, hanterbarhet samt begriplighet och slutligen några specialpedagogiska perspektiv som relationella, kompensatoriska samt dilemma perspektivet.

4.1 Systemteori

Enligt Öquist (2008) passar en systemteoretisk inriktning väl in i en organisation där människor arbetar nära varandra. Vidare menar han att systemteori är tillämpningsbar i alla organisationer och genom praktiskt användande av teorin kan man få nya infallsvinklar på vardagsproblem. Nilholm (2016) jämför systemet med en metafor om kroppen; där organen har en viss funktion och uppbyggnad som behöver samverka för att kroppen ska fungera.

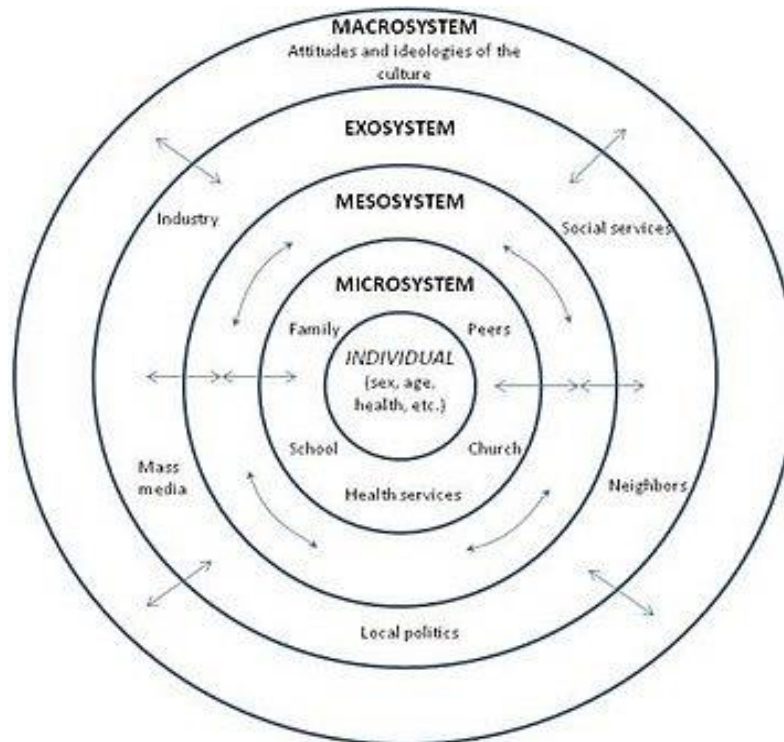
Människor tillhör flera sociala system. Olika system påverkar individen och måste förstås i relation till varandra. Människor i ett socialt system har med sitt beteende skapat helheten. ” En persons beteende eller handling måste alltid ses i ljuset av vad de andra människorna i systemet gör. Och det som en person gör måste alltid förstås i förhållande till det sammanhang det ingår i” (Gjems, 2016 s.24).

Svedberg (2016) menar att det ömsesidiga beroendet mellan delarna är det som utgör helheten i systemet. Huvudintresset för systemteorin är att undersöka relationer mellan delen och helheten där individen kan vara delen och gruppen helheten eller delen kan vara gruppen och helheten organisationen. I systemteorin finns det inga enkla orsakssamband utan allt är sammanvävt i cirkulära orsakskedjor.

För att få till en förändring i systemet menar Öquist (2008) att endast den variation som finns hos individen själv kan möta den variation som kommer utifrån på ett effektivt sätt. För att ta reda på den variation som finns behöver man uppmärksamma och utnyttja de skillnader som finns för att få utvecklingen i den riktning man önskar. Föreställningar och antaganden om ett problem är grunden för att kunna lösa problemet. Öquist (2008) menar att frågan ”hur” istället för ”vad” hjälper människor att tänka om problemet.

Att lösa problem görs genom att omtolka problem och få ett nytt perspektiv. Det viktigaste är hur organisationen hanterar skillnaderna och inte skillnaderna i sig. Enligt Öquist (2008) är det mer konstruktivt inom systemteorin att flytta blicken från det förflutna till nuet och se möjligheterna framåt. Svedberg (2016) anser att försöka lösa problem genom att ta reda vad som blev fel är meningslöst eftersom detta främst leder till låsningar och försvarsmekanismer

I en värld som lever i en ständig förändring ändras förutsättningarna snabbt. Enligt Öquist (2008) är det en fördel att pröva olika vägar till målet för att finna de mest framgångsrika. Bronfenbenners (1979) ekologiska modell (se figur 1) är ett exempel på en hierarkisk struktur som kan organiseras från mikro till makro-nivå (Strand, 2013). Detta kan förklaras som att skolan kan ses som ett system som innehåller både mikrosystem, mesosystem, exosystem samt makrosystem. Mikrosystem menas med klassrum där eleven fysiskt är närvarande, mesosystemet däremot utgörs av de relationer som finns mellan mikrosystemet som exempelvis hem-skola där utvecklingssamtal är ett exempel. Det som påverkar barnet trots att det inte är närvarande är exosystemet som skulle kunna vara föräldrarnas arbetsplats. Makrosystemet innebär den övergripande samhälls nivå med lagar, ekonomi och politik. Nilholm (2016) menar att Bronfenbenners modell uppmärksammar att det finns ett flertal faktorer som påverkar barnets utveckling och situation och därför måste analyseras på alla systemnivåer.

Figur 1. Social – Ecological Model of Human Development (Bronfenbrenner, 1979).

Strand (2013) menar att ett systemteoretiskt förhållningsätt är lämpligt för att studera olika faktorer inom skolan som skulle minska frånvaron. Vidare beskriver hon att skolan kan ses som ett eget system med olika nivåer som individnivå, klassrumsnivå, skolvård samt skolorganisationsnivå. På klassrumsnivå ingår lärarna samt den enskilda individen vilket motsvarar Bronfenbrenners (1979) mikronivå. Varje nivå kan i sig ses som ett system där den enskilda individen också kan ses som ett eget system. De olika systemen utgörs även av subsystem så som specialpedagog, skolsköterska, kurator samt lärare som samverkar för att främja elevers utveckling att nå målen. Relationen mellan elev och olika subsystem samt relationen mellan subsystemen sinsemellan utgörs av mesosystemet. System utanför skolorganisationen där utbyte sker kan exempelvis vara Barn och Ungdomspsykiatri (BUP), socialtjänst, specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samt skolinspektionen. Strand (2013) betonar vikten av relationer mellan alla olika nivåer som är av största vikt för elevernas välmående. Systemteorin riktar uppmärksamheten mot relationer mellan människor (Gjems, 2017). Även Öquist (2008) beskriver vikten av relationen mellan individ och dess omvärld samt den ömsidiga påverkan som äger rum mellan dem.

4.2 Specialpedagogiska perspektiv

4.2.1 Salutogent perspektiv

Utifrån ett salutogent perspektiv ligger fokus på att uppmärksamma de hälsosamma resurser och förmågor som finns, så kallade friskfaktorer. Antonovsky (1987) har studerat frågan om vad orsakerna är till att vissa människor klarar stora motgångar och påfrestningar i livet samtidigt som de håller sig friska, medan andra människor blir sjuka av påfrestningarna. Det han kommit fram till är att motståndskraften beror på om vi upplever tillvaron som begriplig, hanterbar och meningsfull eller inte. Begriplighet, som är kärnan i den ursprungliga definitionen, åsyftar i vilken grad individen upplever inre och yttre stimuli som begripbara och strukturerade eller som obegripliga, kaotiska och slumpmässiga. När individen upplever att hen kan möta och handskas med svåra händelser är de mer uthärdliga. Hanterbarhet handlar om i vilken grad man kan få resurser och stöd av någon i omgivningen när man översköljs av stimuli och krav från omgivningen. När man har en hög grad av hanterbarhet behöver man inte uppleva sig som utsatt eller som att man blir orättvist behandlad. Meningsfullhet handlar om att vara delaktig i de frågor som rör individen själv vilket i sin tur skapar motivation. Här använder han begreppet KASAM, känsla av sammanhang, där han menar att den som har hög KASAM har bättre utgångspunkt att möta utmaningar och motgångar vilket leder till ett större välmående för individen. Det omvända gäller för den som har låg KASAM.

Antonovsky (1987) menar att det sätt man väljer att se på svåra händelser i livet kan påverka hur de faktiskt utvecklar sig. Att ha ett salutogent perspektiv, är enligt honom, att studera det som är positivt och friskt i en händelse eller hos en individ. ”Det salutogenetiska synsättet får oss att i stället tänka i termer av faktorer som befrämjar en rörelse mot den friska polen på kontinuet” (Antonovsky, 1987, s. 31).

4.2.2 Relationellt perspektiv

Det som Ahlberg (2016) benämner med relationellt perspektiv har sitt ursprung ifrån handikappforskningen på 1960- och 70-talen. Det blev då en motbild till den tidigare traditionella föreställningen som betraktade funktionsnedsättningar som egenskaper hos individen. Det relationella perspektivet inom skolan innebär att förklaringar till problem i skolan söks i mötet mellan eleven och den omgivande miljön. Här studeras relationer och samspel på individ, grupp, skola och samhällsnivå. Exempelvis studeras hur skolans olika professioner möter elevers olikheter. Det är ur detta perspektiv viktigt att undersöka och förstå hur och varför elever hamnar i svårigheter. All personal har gemensamt ansvar för pedagogiska insatser och långsiktiga lösningar är att föredra.

4.2.3 Kompensatoriskt perspektiv

I ett kompensatoriskt perspektiv förklaras svårigheter utifrån barnets egna brister. Förklaringen till svårigheter söks främst inom det neurologiska och psykologiska fältet (Nilholm, 2007). Begreppet särskilda behov har sitt ursprung i detta perspektiv. De åtgärder som sätts in när det uppstår problem blir för det enskilda barnet. Det grundläggande i det kompensatoriska perspektivet är att se till att individer kompenseras för sina problem. Det mesta baseras på att placera in individer i olika problemgrupper, försöka förstå deras problem utifrån neurologiska eller psykologiska processer, för att hitta metoder som kan hjälpa individerna att klara av sina problem (Nilholm, 2007).

4.2.4 Dilemmaperspektiv

Skolsystemet står inför en rad dilemman, det vill säga motsättningar som är omöjliga att lösa och som inte har någon helt igenom tillfredställande lösning (Nilholm, 2007). En rad dilemman uppstår på politisk, social och etisk nivå. Ett dilemma på etisk nivå skulle kunna vara att elever som behöver en till en undervisning kan tillskrivas en identitet som bygger på elevens svårigheter. Eftersom det finns flera olika perspektiv att se på varför problem uppkommer och hur de ska åtgärdas menar Nilholm (2007) att det är av stor vikt att dessa diskuteras i olika system inom skolan när problem uppkommer. Vidare menar han att det blir ett dilemma när det finns oklarheter kring vem som ska bestämma vilket perspektiv som ska gälla.

4.2.5 Sammanfattning

Skolfrånvaro är ett komplext fenomen där flera olika faktorer påverkar elevers närvaro. Studien utgår från systemteorin då det krävs en vidgad förståelse för olika sammanhang. I ett systemperspektiv söks förklaringar på skolproblem hos skolan som organisation och verksamhet. Elever tillhör flera olika system som påverkar barnets utveckling vilket medför att de olika systemen behöver analyseras på alla nivåer för att finna lösningar på fenomenet skolfrånvaro. Bronfenbrenners ekologiska system och Strands systemteoretiska modell betonar vikten av att relationerna mellan och inom systemen fungerar för att undvika att elever utvecklar skolfrånvaro. Studien utgår från fyra specialpedagogiska perspektiv som söker olika förklaringar till skolproblem. I det salutogena perspektivet är det av vikt att elever känner känsla av sammanhang, KASAM, för att ha bättre utgångspunkt att möta motgångar. Även det relationella perspektivet fokuserar på det sammanhang eleven befinner sig där förklaringar till problem söks i mötet med den omgivande miljön. Det kompensatoriska perspektivet riktar fokus på orsaker till skolproblem till individen själv. Intresset ligger i att hitta metoder som kan hjälpa individen att klara av sina problem. Dilemma perspektivet finns med i studien av den anledningen att skolsystemet står för en rad dilemman som inte helt igenom har en tillfredställande lösning på problem som uppkommer.

5 Metod

Studien utgår från elevers erfarenheter och uppfattningar kring skolfrånvaro. I följande kapitel redovisas förfarandet i studien. Metodkapitlet inleds med val av metod och vilket urval studien utgår ifrån. Sedan beskrivs hur genomförandet har gått till samt bearbetning och analys. Slutligen redovisas studiens reliabilitet, validitet, generaliserbarhet samt etiska överväganden.

5.1 Val av metod

Studien är kvalitativ vilket innebär att forskaren inriktar sig på att försöka tolka och förstå resultatet. Fokus läggs på helheten snarare än delarna, menar Stukát (2014). Syftet med undersökningen är att få mer kunskap om elevers uppfattningar om vilka faktorer som kan orsaka skolfrånvaro och hur de anser skolan skulle kunna arbeta förebyggande och åtgärdande.

Enkät valdes för att kunna nå fler elever än vid intervjuer eller observationer. Frågeformuläret inleddes med strukturerade frågor i form av fasta svarsalternativ därefter varvades strukturerade frågor med ostrukturerade frågor av öppen karaktär. Enligt Trost och Hultåker (2016) är det viktigt att få reda på hur respondenterna tänker genom att ställa frågor om *hur*

istället för *varför*. Att ha med fasta svarsalternativ kan få respondenterna att bli motiverade och minskar risken för bortfall. Bryman (2013) menar att genom att använda enkät slipper man som i intervjuer den så kallade intervjuareffekten som innebär en omedveten styrning från intervjuaren vilket kan påverka resultatet. För att eleverna skulle kunna fråga om eventuella oklarheter valde vi som forskare att finnas till hands vid svarstillfället. En kvalitativ analys valdes där huvudresultatet var svaren på de öppna frågorna. Trost och Hultåker (2016) menar att genom att försöka finna variationen och försöka förstå hur något upplevs medför att man kan försöka förstå deras situation.

5.2 Pilotstudie

Två pilotstudier gjordes i två omgångar i vilka totalt fem ungdomar deltog. Dessa elever var i samma ålder som de som studien var ämnad för. Efter den första pilotstudien, som genomfördes med en elev, bearbetades frågorna utifrån elevens förslag på förändringar. Detsamma gjordes även efter det att den andra pilotstudien, bestående av fyra ungdomar, var genomförd. Stukat (2014) menar att frågorna i enkäter behöver prövas och bearbetas, helst flera gånger, innan den delas ut till undersökningsgruppen för att få så bra frågor som möjligt. Det är under pilotstudien som eventuella oklarheter framkommer vilket medförde ändringar i frågeformuläret, både frågeställningar samt svarsalternativ behövde korrigeras (Bryman, 2013).

5.3 Urval

Initialt var tanken att göra den empiriska undersökningen bestående av enkäter i tre skolklasser i skolår 8 i tre olika kommuner. Anledningen till vårt val av årskurser var att skolfrånvaro är mer förekommande i grundskolans senare del (Skolverket, 2010:341). En annan orsak var att elever på högstadiet borde ha en större förmåga att uttrycka sig i skrift än elever på låg- och mellanstadiet. Eftersom frånvaro kan vara ett känsligt ämne valde vi att göra undersökningen i vanliga skolklasser utan vetskap om det fanns hög frånvaro eller inte. Kriterier var dock att de hade gått i blandade klasser på högstadiet. Vår tanke var där att de troligen hade eller hade haft klasskamrater som varit frånvarande från skolan eller att de själva hade egen erfarenhet. När det gäller den digitala världen tänkte vi att i stort sett alla ungdomar har stor erfarenhet av att leva med digitala medier och själva har uppfattningar om hur det kan påverka en som individ.

Efter att ha kontaktat ett flertal rektorer på olika skolor i olika kommuner skulle vi få tillgång till olika klasser. Detta visade sig dock inte vara någon framkomlig väg då flera återbud gavs i nära anslutning till det att studien skulle ha genomförts. Detta medförde ett visst stresspåslag för forskarna. Vi fick då ändra vår strategi genom att i stället kontakta lärare direkt och efter deras medgivande kontakta rektorn på skolan. Från att inte ha någon skola att besöka fick vi tag i fyra klasser; en skolår 8, två skolår 1 på gymnasiet samt en skolår 2 på gymnasiet i två olika västsvenska kommuner. Bryman (2013) anser att forskare kan utnyttja vänner, bekanta och kollegor som hjälp för att få tillträde till en organisation. Från början hade vi tänkt att skolår 8 skulle vara en mer lämplig klass för studien eftersom eleverna där är mer heterogena som skulle kunna ge oss stor variation i studien. Enligt Stukat (2014) bör de tillfrågade på förhand vara starkt motiverade att svara i en enkätundersökning dessutom bör respondenterna ha förmågan att uttrycka sig skriftligt. Urvalet är strategiskt vilket innebär att det bygger på vissa kriterier. I denna studie är dessa kriterier förmågan att uttrycka sig skriftligt samt erfarenhet från grundskolans senare del. 91 respondenter svarade på enkäten vilket är ett stort underlag som studien vilar på.

5.4 Genomförande

Missivbrev (se bilagor 2 och 3) skickades både till rektorer, lärare, elever och föräldrar. De elever som inte fyllt femton år fick fylla i ett godkännande från vårdnadshavare. Vid svarstillfällena inledde vi med en Power Point presentation (se bilaga 4) för att vara extra tydliga med vad syftet var med enkäten samt hur förfarandet skulle gå till. Vi fick då uppfattningen om att vårt val av undersökning var något som engagerade deltagarna. Under svarstillfällena fanns vi tillgängliga för att svara på frågor och reda ut de oklarheter som uppstod. Under tiden som eleverna fyllde i enkäten fick de var sin bulle vilket verkade vara mycket uppskattat av deltagarna. Eleverna hade med sig extra arbetsuppgifter för att kunna sitta kvar och arbeta när de var klara med enkäten för att inte störa andra respondenter. Vi bad att få en timme till förfogande för att vara säkra på att ingen skulle känna sig stressad. Det tog ungefär 45 minuter för de flesta elever att besvara enkäten.

5.5 Bearbetning och analys

Analysen och resultatet bygger till största delen på elevernas skrivna svar på de öppna frågorna. Vid analysen av det empiriska materialet användes hermeneutiken som tolkningsverktyg. Ödman (2017) menar att hermeneutik kan förstås som ett vetenskapligt förhållningssätt eller en vetenskaplig praktik som handlar om tolkning och förståelse. Det handlar om hur vi kan förstå verkligheten och hur vi kan öka vår förståelse ytterligare genom att tolka betydelsen hos olika mänskliga handlingar, händelser och företeelser som texter. ”Inom hermeneutik handlar det om att försöka förstå någon del av verkligheten. Vi tolkar det vi ser och denna tolkning kan ske på många olika sätt” (Dimenäs, 2009 s.228). Ödman (2017) menar att hermeneutiken utgår från ett holistiskt synsätt där helheten och delarna är sammanflätade med varandra. För att kunna tolka och förstå materialet användes den hermeneutiska spiralen med innebörden att vi under processens gång växelvis pendlade mellan helhet och delar. Det kan liknas vid att man lägger en pusselbit för bit vilket växer till en helhet (Ödman, 2017).

I bearbetningen av den insamlade empirin lästes elevernas uppfattningar igenom ett flertal gånger av oss båda. I denna fas markerades även för studien särskilt intressanta uppfattningar för att i det fortsatta arbetet underlätta valen av elevtexter. När denna första del var genomförd delades enkäterna upp så att vi fick två klasser var. De uppfattningar som visade sig i dessa två klasser delade vi därefter, var för sig, in i lämpliga kategorier. Indelningen gjordes genom att studera en fråga i taget och då fördela de olika uppfattningar som visat sig, i olika högar vilka blev till kategorier. I den sista fasen jämförde vi de kategorier vi tyckt oss finna under respektive fråga och enades då i nya gemensamma kategorier som kom att bli de som studien nu visar.

Innan man börjar med en studie bör man ha någon kunskap om det man vill undersöka. Utgångspunkten i studier är forskares eget kunnande och idéer som inom hermeneutiken är utgångspunkten. Förförståelsen är ett minne vi har till förfogande som ger riktning åt vårt sökande (Ödman, 2017). Enligt Dimenäs (2009) är det viktigt att ha goda kunskaper om fältet för att kunna ställa relevanta frågor och svarsalternativ i enkätfrågor. Då vi som forskare i denna studie arbetar som lärare och har erfarenhet av elevers skolfrånvaro samt har fått kunskap och insyn via litteratur och forskning har vi goda kunskaper om fenomenet skolfrånvaro.

5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

5.6.1 Reliabilitet

Denna studie vilar på 91 respondenters svar med många utförliga svar vilket medförde en stor variation samt ett stort djup i studien vilket ökar studiens reliabilitet. Med reliabilitet menas med hur trovärdig undersökningen är, det vill säga huruvida undersökningsprocessen lett fram till ett trovärdigt resultat (Kvale & Brinkman, 2014). Trovärdigheten i kvalitativa studier bygger på att man tydligt försöker synliggöra och motivera sitt tänkande, sina val och på vilka grunder resultatet vilar på vilket tydligt framgår i denna studie. Då man ska kategorisera svar på öppna frågor finns en risk när fler forskare är inblandade att överensstämelsen mellan deras tolkningar kan bli alltför liten. Forskarna kan öka det som Bryman (2013) kallar för interbedömarreliabilitet, genom att kategorisera empirin var och en för sig först för att sedan tillsammans jämföra hur tolkningarna överensstämmer vilket forskarna har valt att göra i denna studie. Andra faktorer som påverkar reliabiliteten är hur frågorna till respondenterna är utformade. Om man använder sig av enkla satser med begripliga och vanliga ord är det större chans att respondenterna uppfattar frågan på samma sätt (Troost & Hultåker 2016). I denna studie genomfördes två pilotstudier innan undersökningen för att säkerställa att frågorna var rätt utformade samt för att undvika missförstånd. Forskarna valde dessutom att delta under svarstillfället för att kunna svara på eventuella oklarheter kring frågeställningarna. Stúkat (2014) menar att frågorna i enkäter behöver prövas och bearbetas, helst flera gånger, innan den delas ut till undersökningsgruppen för att få så bra frågor som möjligt.

5.6.2 Validitet

Enligt Stúkat (2014) handlar validitet om hur bra ett mätinstrument mäter det man avser mäta. Kvale och Brinkman (2014) menar att resultaten i kvalitativa studier inte är mätbara eftersom de inte resulteras med siffror. Vidare menar de att inom samhällsvetenskapen handlar validitet om metoden undersöker det som påstås undersökas. Det innebär att redskapen behöver vara väl utprovade. Enkätfrågor kan exempelvis utformas och prövas på en mindre grupp utifrån samma kriterier som den tänkta studien. En pilotundersökning är att föredra för att undvika oklarheter under huvudstudien (Dimenäs, 2009). I denna studie genomfördes två pilotstudier, först en som bearbetades och därefter en till. Dessutom fanns forskarna med under svarstillfället för att undvika missförstånd. Trost och Hultåker (2016) menar att vid studier som använder enkäter som metod för att samla empiri ökar validiteten om de som ansvarar för studien är med under svarstillfället för att kunna reda ut oklarheter och svara på frågor för att minska missförstånd. Vid resultatbearbetningen är det av vikt att förtydliga kategorierna som framkommit genom att låta beskrivningen av en kategori återföljas av citat som på detta sätt kan få läsaren att förstå kategoriens innebörd vilket ökar validiteten (Dimenäs, 2009). I denna studie visas många citat där forskarna har valt att inte ändra något i respondenternas svar för att visa hur kategorierna framkommit som ökar studiens validitet.

5.6.3 Generaliserbarhet

I kvantitativa undersökningar ägnar forskarna mycket uppmärksamhet åt att försöka få fram resultat som även gäller för personer som inte deltagit i studien där fokus läggs på att få fram ett representativt urval. I kvalitativa studier är trovärdighet mer överensstämmande i stället för generalisering. ”Om flera forskare ser samma sak blir resultatet mer trovärdigt” (Stúkat, 2014 s. 137). I kvalitativa studier utgår forskare från varje unik människa för att öka förståelsen av beteenden, värderingar och åsikter från det sammanhang undersökningen genomförs (Bryman, 2013). Denna studie syftar till att undersöka elevers uppfattningar och erfarenheter

kring skolfrånvaro utifrån fyra klasser på två olika skolor vilket innebär att denna studies resultat inte är generaliserbart.

5.7 Etiska överväganden

Det finns fyra huvudkrav som en forskare ska beakta som Vetenskapsrådet (2011) har tagit fram. Dessa är informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet vilket denna studie har använt sig av. Det är dessa riktlinjer som ska säkerställa förhållandet mellan forskare och respondent. Individskyddskravet ska undvika så att inte individen utsätts för starka psykiska påfrestningar. Av detta skäl valdes metoden intervju bort i denna studie eftersom forskarna anser att det kan finnas en risk för stor påfrestning för deltagare som befinner sig i eller har befunnit sig i skolfrånvaro.

Deltagande elever och skolpersonal har i god tid fått information, via ett missivbrev, om syftet med studien, hur upplägget var tänkt och hur empirin skulle användas. Forskarna repeterade studiens upplägg även under svarstillfällena genom att en Power Point (se bilaga 4) visades.

Alla deltagare fick ge samtycke till deltagandet. Föräldrarna fick även ge samtycke till att deras barn deltog vilket skedde skriftligt genom ett missivbrev (se bilaga 2). Skolpersonal fick samma information och fick ge sitt samtycke muntligt. Vi informerade om att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta.

Deltagarna i studien har besvarat enkäten helt anonymt och därefter har enkäterna förvarats inlåsta så att ingen obehörig skulle kunna komma över informationen. De kommuner och skolor som ingår i studien har benämnts som två västsvenska kommuner med fyra klasser från årskurs åtta till gymnasiets årskurs två.

Vi har säkerställt att uppgifterna i denna studie endast används i aktuell studie och erbjudit samtliga deltagare att läsa studien när den är färdig.

6 Resultat

Under den här rubriken redovisas studiens resultat i två huvuddelar; den första behandlar faktorer som eleverna tror har betydelse för frånvaro rent allmänt i skolan, utanför skolan och hos individen själv samt med en fördjupning i eventuellt bidragande faktorer inom digital media. I den andra delen, som handlar om skolornas förebyggande och åtgärdande arbete kring frånvaro, även med koppling till digitala medier, har vi försökt göra en analys utifrån Antonovskys begrepp meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet då respondenternas svar överensstämde väl med dessa.

6.1 Eventuella påverkande faktorer

6.1.1 Faktorer i skolan

Utifrån elevernas beskrivningar har vi funnit en rad faktorer i skolsituationen som eleverna ansåg kan bidra till frånvaro. Dessa har vi delat in i tre tänkta underkategorier. Den första kategorien behandlar faktorer som är direkt relaterade till undervisningssituationen och skolans verksamhet. Den andra kategorien har med olika slags relationer att göra. Den tredje kategorien handlar om skolmiljön.

När det gäller direkt skolrelaterade faktorer är en mycket vanlig förklaring från eleverna att skolarbetet kan vara för svårt eller för mycket vilket i sin tur kan vara en bidragande faktor till skolfrånvaro. ”... vissa elever stannar hemma för att hinna ikapp med skolarbete.” Några andra nämner att krav och stress kan vara orsaker och att man ”känner ångest över skolarbetet och krav från andra elever på hur man ska vara och se ut”. Det kan också vara ”att man har ett prov man inte har pluggat på”. Något som också lyfts är hur höga krav det är i det nya betygssystemet och vilka negativa effekter det kan ha för individen. Även föräldrars okunskap kring det nya systemet tas upp. ”vissa föräldrar kanske inte inser hur höga krav det är i det nya betygssystemet”. Andra faktorer som nämns är för långa skoldagar, långa genomgångar och för tidiga morgnar. Flera av eleverna skriver om brist på sömn som påverkar närvaron eftersom ”man sover inte på natten och sover i stället på dagen”. Det kan också handla om skolschemats utformande; ”Tidiga morgnar på framförallt måndagar och fredagar och långa dagar på fredagar då många vill hitta på något”. Några tar också upp ”...att det är tråkigt och ointressant. Skolan är inte för alla”. Att man kan vara skoltrött är också något som nämns. ”Folk går hem för att de är trötta, vilket betyder att de helt enkelt inte förstår allvaret med skolan”. Endast några få tror att det kan bero på att det är för lätt.

När det handlar om relationer nämner en elev att läraren kan spela stor roll. ”Vissa lärare kan vara tråkiga och jobbiga”. Något som nämns upprepade gånger är att det kan handla om att man är rädd för någon eller något eller är mobbad ”Jag tror att det kan bero på mobbning generellt, det är mycket nätmobbning”. En annan elev skriver att:

Om man hela tiden får höra hur ful, äcklig och dålig man är på något sätt så skulle jag inte känna mig trygg i skolan. Min syster har länge varit utsatt av tyst mobbning. Med det menar jag kommentarer och handlingar via sociala medier, utanförskap i skolan och många falska rykten som sprids. Jag vet att hon har stannat hemma på grund av detta problem.

Eleverna nämner också att kamrater har en stor påverkan på vilken syn man får av skolan. ”Vissa folk umgås med fel personer och hamnar i gäng där det är coolt att skolka”.

De faktorer som kan bero på skolmiljön som framkom är att det kan vara jobbigt att ha många runt sig och att eleverna därför kan ha ångest över miljön.

6.1.2 Faktorer utanför skolan

De underkategorier som studien arbetade fram utifrån det empiriska materialet när det gäller faktorer utanför skolan är relationer, sömn, digitala medier, händelser kring familj och släkt samt resor.

När det gäller relationer så är en vanlig förekommande uppfattning hos eleverna att påverkan av kamrater kan vara en faktor eftersom den är så stark. Det kan då handla om att eleven hellre vill vara med sina kamrater och det då är ”något som lockar hemma, till exempel spel eller vänner i andra klasser som ska till stan”. Det kan också vara att man ”...har andra intressen så som att spela dator”.

Att bli utsatt och mobbad på nätet är också en faktor som tas upp flera gånger under studien. Det kan handla om att ”...man bråkat med någon eller fler och de skriver något på snapchat att de vill hota mig i skolan eller något annat”. Eleverna beskriver mobbning på nätet som att ”Det blir som vanlig mobbning fast det blir nästan värre på nätet då folk vågar skriva värre saker”.

Flera av eleverna tar också upp föräldrar som har för höga krav samt som mår dåligt. Några av dem nämner också dåliga relationer med föräldrar, föräldrar jobbar för länge och missar mycket tid med sina barn, som inte tycker skolan är viktig eller som inte bryr sig om vad barnen gör. En av eleverna tar upp misshandel som en orsak. Det kan också handla om bråk i familjen. ”Jag har sett folk som bråkar och då inte kommer till skolan”.

En faktor kan vara att det finns mycket att göra hemma som att ”... kolla serier och spela dator. Det blir en dålig trend”.

Sömn och digitala medier är också en faktor som nämns upprepade gånger under studien. Det kan då handla om att elever har fått för lite sömn eller att det varit svårt att sova. ”Om man är uppe sent, oavsett vad man gör, blir det svårt att vakna i tid och då kanske man stannar hemma helt”. Datorn, spelandet och sociala medier är något som lockar ungdomarna att vara uppe länge på kvällar och nätter. ”Min bror har hög frånvaro och det beror på att han spelar sent vilket leder till att han inte orkar gå upp på morgonen”. Det kan också handla om jämförelser på sociala medier som gör att någon mår dåligt.

På grund att sociala medier, till exempel instagram, jämför sig alla med alla andra vilket bidrar till ångest som kan hålla en uppe väldigt sent. Om man har legat och tänkt fram till klockan 04.00 är man inte jättesugen på att gå upp klockan 06.00 till skolan.

Ännu en bidragande faktor kan vara om ”något jobbigt har hänt inom släkt och familj”.

6.1.3 Faktorer på individnivå

När det rör sig om individnivå nämner eleverna att det kan handla om att eleven mår dåligt av någon anledning samt kanske har ångest eller en depression. Det kan också vara någon som inte följer samhällets normer och därför inte känner att hen passar in i skolan. Ytterligare faktorer kan vara rent personliga problem ”som att man är tvungen att jobba i stället för att komma till skolan”. En relativt ny faktor som också tas upp är skolstrejk för klimatet.

6.1.4 Digitala mediers eventuella påverkan på skolfrånvaro

I det här avsnittet kommer studien först förklara några centrala begrepp när det handlar om digitala medier. Därefter belyser studien resultatet utifrån elevernas uppfattningar kring sociala medier, datorspel och spelchattar samt nätet. Studien har här valt att använda sig av kategorien digitala medier som ett samlingsnamn för sociala medier, datorspel, spelchattar och nätet. Då vi fann det svårt att särskilja dessa helt kan det finnas en viss överlappning mellan dem.

6.1.4.1 Begrepp på digitala medier

Nedan följer en förklaring av digitala begrepp. Studien har medvetet valt bort att förklara dataspel eftersom vi finner det sannolikt att det är ett vedertaget begrepp i samhället.

Pranks innebär att man utsätter personer för skämt som är av mer praktisk natur än vanliga verbala skämt. Dessa kan exempelvis läggas ut på Youtube som är en videodelningstjänst på Google. Vissa pranks kan vara oskyldiga medan andra kan vara elaka (Dufva, 2018).

Datorchattar är forum där det sker ett utbyte av korta skrivna meddelanden vanligen via dator eller mobil via internet (Stenius & Jankov, 2017).

Sociala medier är ett samlingsnamn för kommunikationskanaler där kommunikationen kan ske genom exempelvis text, bild eller ljud. För många är detta ett sätt prata och umgås med sina vänner. Där kan vem som helst skriva eller lägga upp bilder. Exempel på sociala medier är Facebook och Instagram (Staub Halling, 2019).

Med nätet menas webben där webb betyder nät på engelska. När man söker på nätet används ett program som kallas för Webbläsare för att kunna besöka exempelvis olika hemsidor (Nygård, 2016).

6.1.4.2 Sociala medier

Resultatet visar är att det fanns stora skillnader i elevernas uppfattningar om sociala mediers påverkan när det gäller frånvaro. En del av respondenterna ställer sig relativt frågande till om det kan ha någon betydelse samtidigt som andra har bilden av att det kan påverka individen på flera plan.

En av faktorerna de lyfter är trakasserier och mobbning på sociala medier. Det kan bland annat handla om att "... det har bildats något hemskt rykte kring en själv. Med andra ord nätmobbning, som jag ser dagligen ur olika perspektiv".

Det tas också upp andra faktorer på sociala medier som kan bidra till frånvaro. De lyfter då att utöver mobbning och kränkningar finns känslan av att ständigt jämföras med andra. Det kan till exempel vara "... att man inte känner sig lika snygg och populär för att man får färre likes eller kommentarer" eller att "... eftersom sociala medier ofta speglar en perfekt värld kan man känna sig utesluten".

Något som också tas med är att speciellt tjejer har krav på sig när det gäller utseendet. Detta eftersom "...modeller är ju "perfekta" enligt alla, även killar, vilket får tjejer att tänka min kropp är inte tillräcklig". Det kan också vara att om man ser någon som "... har det så himla bra eller är supersnygg så kan detta drabba en och ens mående". När det gäller utseendet kan det även finnas osynliga budskap som inte direkt framgår men som på ett omedvetet plan påverkar. "Det är inte sällan det finns inlägg och sånt som säger mellan raderna att man inte ska se ut på ett speciellt sätt eller vara på ett specifikt sätt, vilket kan göra att vissa personer inte går till skolan". Uppfattningen om att det även finns krav i samhället på hur man ska se ut tas också upp som ett problem. "Att man alltid måste se perfekt ut och därför vill man inte gå till skolan när man inte ser ut som man "ska" enligt samhället."

En annan aspekt som lyfts fram är att om en elev saknar kamrater eller ha få vänner i skolan kan det bli ännu mer uppenbart på de sociala medierna eftersom det visas för en så stor grupp människor.

Om exempelvis en elev inte tillhör de "populära" i skolan och därmed har antingen inga eller endast ett fåtal andra i sitt umgänge, så kan bilder från andra "populära" elever som visar upp sin popularitet orsaka så att utanförskapet blir extra påtagligt.

Sociala medier kan enligt elevernas svar också ge nedstämdhet utan att man vet orsaken till det.

Jag tror att det är en process som kan påverka elever, men på omedveten nivå. Om man använder för mycket såna medier som visar det där perfekta livet kan man börja tro att ens eget liv är för tråkigt och meningslöst, det vill säga man är inte nöjd med sitt eget liv, som kan leda till depression och frånvaro på grund av det.

En av eleverna beskriver att hen tror att det egna tillståndet påverkar upplevelsen en individ får av sociala medier.

... tror jag det handlar mer om sociala medier. Till exempel att en elev känner att den inte passar in med sina kamrater. Eleven kanske önskar att den var lika sportig, snygg eller rolig som de andra och mår dåligt över det och så blir bara sociala medier en extra påminnelse om det. Den stora orsaken är hur eleven mår när den befinner sig runt andra personer.

En liknande beskrivning tas även upp av en annan elev som skriver:

Sociala medier kan bidra till jämförelser med andra vilket kan få någon med dåligt självförtroende att må ännu sämre och kanske bli så nedstämd att man stannar hemma, även om det kanske är andra faktorer som bidrar som till exempel depression.

Att uppleva att det egna livet inte är som man vill att det ska vara kan göra att man kan få en känsla av att allt är meningslöst eftersom det egna livet är betydligt sämre i jämförelse med någon annans. Detta kan "... leda till depression vilket gör att man tar avstånd från skolan. Så var det för en tjej i min gamla klass."

6.1.4.3 Datorspel och spelchattar

Detta avsnitts resultat visar att många av eleverna har upplevelser om datorspel som en orsak till skolfrånvaro. Flera elever har egen erfarenhet av spelande och nämner att de har någon i sin närhet som spelar mycket. En vanlig beskrivning är att datorspel är en väldigt rolig sysselsättning som drar uppmärksamheten från läxor, skola och annat. Man tycker det är roligare att spela, det är ingen bestämmer över en och det finns inga regler. Om man dessutom tycker att skolan är svår eller inte har någon målsättning med vad du gör i skolan så kan det kännas meningslöst. "Spela är 100 gånger roligare än skolan".

Ytterligare en vanlig uppfattning bland eleverna är att det som skrivs i spelchattar oftast har en positiv nyans där man hjälper varandra då det handlar om att komma fram i spelet och att man där träffar många unga med samma intresse för att spela. En elev skriver att hen tycker att: "... spelchattar hjälper personer att vara mer sociala, både i den virtuella och den verkliga världen".

Andra faktorer som drar när det gäller datorspel är att det finns en strävan om att bli bäst och att man därför behöver lägga mycket tid på spelet. Man kan då känna ångslan för att någon ska komma längre i spelet om hen spelar när man är i skolan. "...att gå till skolan skulle oroa dem eftersom inte vill missa sitt spel eller hamna bakom deras vänner." Denna tävling kan leda till en press att spela mer. "Bara att få en kommentar till exempel "Åh, är du bara i level 16 kan nog göra att man är hemma".

Om skolan dessutom är svår kan det vara enklare att bli bra i spelet än i skolan. Det kan då bli en slags flykt från den riktiga världen till en värld där man kan vara någon annan som till exempel är stor och stark. I den världen finns det ingen som bestämmer över en och inga regler. "Om skolan är tråkig och jobbig på något sätt kan spelet bli som en slags flykt från det jobbiga och man väljer då att vara hemma och spela i stället för att gå i skolan". Det kan

också handla om sociala relationer i skolan. Om man inte har några vänner eller endast har några få vänner i skolan och fler på dataspelet kan det vara troligt att man hellre väljer spelet.

Tänk dig att ditt liv inte är så bra men så finns det en plats där du kan undfly verkligheten och vara hur du vill utan att dömas, dessutom har du massa vänner i den världen. Då anser inte jag att folk väljer spelvärlden över den vanliga.

En annan elev skriver: ”Om man känner att man inte passar in i verkligheten är spelvärlden perfekt för där kan du vara vem du vill”.

I likhet med en fotbollsmatch kan spelet vid vissa tillfällen inte vänta. Det kan då handla om ett nytt spel som precis släppts, sändningar live eller särskilda event. ”Om det är något ”event” på spelet är jag hellre hemma än i skolan”. En annan elev beskriver det som ”Om något nytt spel kommer ut så är man några som stannar hemma nån dag för att spela”. Det kan också handla om att en kamrat ska ut och resa och att man då vill hinna spela innan hen åker för inte hamna efter i spelet.

Många som spelar vänder på dygnet så att de spelar på kvällar och nätter vilket gör att de är trötta och behöver sova på dagarna. Det kan i sin tur medföra att man inte orkar gå till skolan på morgonen. ”Det är lättare att stanna kvar hemma och spela än att exempelvis gå till skolan eller träna”.

En omfattande del av eleverna lyfter dataspelsberoende som en faktor som de tror kan leda till skolfrånvaro. En del av dem har bekantskaper på nära håll som de har sett fasta i spelets värld. ”Jag misstänker att min 11-åriga brorsa har låtsas vara sjuk för att få vara hemma och mestadels spela”. En annan elev berättar att ”Min kompis var hemma ett halvår för att spela datorspel”. En tredje skriver att ”En del blir beroende av olika spelchattar och vill inte lämna den världen. Då de kanske anser att den världen är bättre än den verkliga.”

Spelberoende kan enligt eleverna påverka skolnärvaron negativt. En hel del har blivit tillfrågade av kamrater att vara hemma från skolan för att spela, särskilt om det har släppts något nytt spel. ”Jag har haft konversationer som ”ska inte vi säga att i är sjuka imorgon så vi kan spela i stället.” En annan elev skriver:

Många killar verkar vara helt besatta av sina spel så jag tror absolut att de kan stanna hemma eftersom spelet är mycket roligare än skolan. Det är som om att spelet bara inte kan vänta. Då därför funkar det inte att spela när man kommer hem.

6.1.4.4 Nätet

Trakasserier och mobbing nämns som en del även på nätet i andra forum. Eleverna skriver att nätmobbing ger mindre självkänsla eftersom det är lätt att man anklagar sig själv och att man kanske inte känner sig välkommen i skolan. En av eleverna tar upp att skolan är en dömande plats. Om förövarna finns i skolan så vill man inte möta dem i verkligheten och då kan man nog välja andra alternativ så som att vara hemma. Man kan vara rädd för att bli utsatt för elaka kommentarer, hamna i bråk eller bli slagen.

Elaka kommentarer, rykten, fula bilder och videos på dig kan lätt komma ut på internet nu för tiden om du skulle bråka med någon. Jättemånga kan lätt se det och du vill ej bli utstirrad eller hånad när du går till skolan så då stannar du hemma.

Någon nämner också hot och pedofiler som orsaker på nätet.

Några av eleverna berättar att man kan vara rädd för att inte få hjälp från skolan. Enligt flera respondenter är det få elever som har förtroende för lärarna. Detta eftersom det finns en bild av att lärarna mest bryr sig om elevernas kunskapsutveckling och inte om den enskilda personen. En elev anser att speciellt ”grundskolan behöver arbeta mer med nätmobbning”.

När det gäller så kallade pranks, skämt på nätet, är det delade uppfattningar om ifall det är vanligt förekommande eller inte. En del anser att pranks mest florerar bland yngre barn eller på Youtube och inte i verkligheten och en del nämner att det är något som alla blir utsatta för ibland. Det är också delade meningar om ifall man kan ta illa vid sig av det eller inte. Några tycker att det bara är skämt och att det är roligt om det är nära vänner som gör det. ”Pranks är ett skämt. Tolkar man det inte som ett skämt så får man säga det”. En annan skriver ”Att man ej ska vara lättkränkt”.

I kommentarerna har vi tyckt oss se att det finns en större acceptans om man blir utsatt för pranks av någon man har en god relation med. Om denna relation saknas till dem som utsätter en för pranket så menar några att man kan ta illa vid sig. ”Jag tror att alla människor tar illa upp av olika saker och även kommentarer som kan verka lite ”fyndiga” kan få folk att må dåligt” Pranks som sker upprepade gånger mot samma person kan upplevas som mobbning och är då inte roligt. ”...det kan överskrida till mobbning – det är en väldigt delikat gräns där emellan”.

De som inte tycker att pranks är roligt nämner att det kan göra så att man blir nedstämd och orolig för att det ska hända fler gånger. Dessa elever tänker då att det kan vara en faktor som gör att man inte går till skolan. ”Efter ett prank kan man bli deprimerad även om det bara var på ”skoj”. Man blir paranoid och tror att man kommer att bli prankad igen så man stannar hemma i stället”. En annan elev skriver: ”Man orkar inte bli prankad”.

6.1.4.5 Sammanfattning

I detta första avsnitt av resultatet har vi tagit upp allmänna faktorer och eventuella faktorer i digitala medier som respondenterna tror kan ha betydelse för skolfrånvaro. De allmänna har delats in i tre huvudkategorier; faktorer i skolan, faktorer utanför skolan och faktorer hos individen. Avsnittet om digitala mediers eventuella påverkan har sorterats i underkategorierna: sociala medier, datorspel och spelchattar samt nätet. I respondenternas svar framstår det att frånvaro har en komplex natur där troligen flera bidragande faktorer finns. Enligt eleverna finns inte någon enhetlig lösning utan det behöver göras en grundlig kartläggning av bidragande faktorer utifrån varje individs situation. Dock tycker vi oss se några gemensamma faktorer som eleverna tar upp som kan ha generell betydelse. Dessa är svårigheter i läs-, skriv- och matematikinläringen som leder till dålig självkänsla och självförtroende, stress och krav från skola och kamrater som handlar om både utseende och skolresultat, kränkande behandling och mobbning på och utanför nätet, dataspelande och spelberoende. Intressant är att eleverna uppger en så varierande grad av vad de tar illa vid sig av och vad de anser vara ett skämt när det gäller pranks på nätet eller upplevelser på sociala medier.

6.2 Elevers förslag på förebyggande och åtgärdande arbete

I elevernas förslag på förebyggande och åtgärdande arbete syntes ett salutogent perspektiv hos flertalet elever. Många idéer och förslag framkom i det empiriska materialet vilket blev till en grund i denna studie. I utformandet av kategorier i det förebyggande och åtgärdande arbetet fann vi att elevernas svar kunde sammanfogas i kategorier som väl överensstämde med

Antonovskys KASAM, känsla av sammanhang. Studien valde därför att använda KASAMS kategorier meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet i redovisningen av dessa delar av resultatet. Mellan kategorierna finns en viss överlappning eftersom en faktor som kan vara viktig när det handlar om meningsfullhet även kan vara det när det gäller hanterbarhet eller begriplighet.

6.2.1 Meningsfullhet

Meningsfullhet handlar i elevernas svar om motivation och förtroendefulla relationer. Det som tas upp när det gäller motivation är lustfylld undervisning som lockar eleverna till skolan. Det handlar också om att möta eleverna i deras värld genom att exempelvis få "...göra saker man faktiskt tycker är intressant". Det kan också handla om belöningar och om att få rätt stöd i skolan. Detta stöd kan vara av olika slag, till exempel hjälp i det direkta skolarbetet eller ekonomiskt stöd. Ytterligare en idé är att få prata med eller lyssna på någon som varit i samma situation men som har lyckats komma ur det. Det kan vara en förebild av något slag eller någon som genuint bryr sig om eleven. "Något som motiverar att gå till skolan och att någon bryr sig om att de är där. Inte bara bryr sig när eleven inte är där".

Med förtroendefulla relationer menar eleverna att det behövs någon som bryr sig om personen så att man inte bara är en i mängden. Omsorgen kan då handla om att finnas till för eleven och bry sig om denne som person men också när det gäller skolarbetet. "Jag tror att de skulle behöva någon som genuint lyssnar på dem och finns där, som blir någon sorts trygg punkt. För om man har en trygg punkt så blir det lättare att ta sig igenom saker man tycker är jobbigt". Den som bryr sig skulle kunna vara en kamrat, en lärare eller en förälder. Att ha vänner och att få höra av dem att man är saknad lyfter några elever som betydelsefullt. "Man skulle behöva höra från ens kompisar eller andra att de saknar en".

Andra faktorer som lyfts är bättre trivsel i skolan samt att aldrig tvinga någon till skolan utan att i stället uppmuntra dem till att vilja närvara.

6.2.2 Hanterbarhet

Det som eleverna skriver om gällande hanterbarhet kan delas in i följande områden; anpassningar, stress och krav, förtroendefulla relationer, trygghet och miljö.

I anpassningar ingår individanpassade skoluppgifter och hjälp med att genomföra skolarbetet. Genom att eleven ges möjlighet att klara av sina uppgifter kan självkänslan och självförtroendet öka i takt med att eleven når en högre måluppfyllelse och då kan ges högre betyg. Det kan också röra sig om att minska mängden information, ställa lägre krav, ge färre läxor, erbjuda extra lektioner, ge enklare uppgifter samt mer individuell instudering alternativt förenklad skolgång. En elev skriver: "Göra undervisningen roligare så att eleven får motivation till att komma till skolan och underlätta studierna samt pressen".

Eleverna nämner också faktorer som stöd från skola och föräldrar samt att det borde finnas en klass för de elever som tycker att det är svårt i skolan. "Om för mycket skolarbete är orsaken till frånvaron så skulle studiehjälp vara en bra lösning" Om det handlar om stress behöver eleven ges mer tid. En elev ger ett konkret förslag: "Extralärare som hjälper enskilda elever som har det svårt och verkligen fokuserar och lyssnar på svårigheterna".

Om anledningen till en elevs frånvaro är att hen känner sig uttröttad, mår psykiskt dåligt eller har ångest skulle eleven behöva vård samt "...någon plan på hur man kan förenkla skolan till en grundnivå för att slippa stressen men ändå få godkänt".

Inom förtroendefulla relationer tas vikten av att någon tror på eleven upp. Enligt flera elever behövs det någon som bryr sig om eleven så att hen inte bara är en i mängden. "Jag tror att det viktigaste stödet är från vänner och familj. För om man har vänner i skolan där man bygger upp sin trygghetszon så gör det väldigt mycket. Men det måste vara äkta vänner".

Något som också nämns är vikten av personer i omgivningen som tror på eleven och uppmuntrar hen till skolarbete. "Stöd och pepp från hemmet, lärare och kompisar".

Om eleven inte har några vänner i skolan eller endast har några få vänner tänker eleverna att en lärare som visar att hen bryr sig om eleven är betydelsefull.

Någon som lyssnar på dem och underlättar deras tillvaro i skolan så att de får en trygg miljö. Detta skulle helst vara en kompis men har man problem med att skaffa kompisar hade det nog hjälpt om lärare var mer personlig.

Det kan också vara viktigt att få prata med en lärare, förälder, kurator eller psykolog om det behövs. "Någon form av obligatoriskt välmåendesamtal där man pratar med kuratorn och liknande en till två gånger per termin".

Även under rubriken trygghet nämns att någon att prata med är viktigt, likaså gemenskap i klassen, gruppkunskap hos läraren för att kunna läsa av stämningen mellan elever, rastvakter och bra antimobbningssystem. "Tror att de skulle behöva något som fick dem att känna sig trygga i skolan. Samt någon lärare som vakade och hjälpte till lite extra med skolarbete och mobbning.

Miljöaspekten handlar om att ge möjlighet till ett mindre sammanhang vid behov.

6.2.3 Begriplighet

Begriplighet handlar om en förståelse av tillvaron, att eleven kan se meningen med skolan och hur det påverkar framtiden. Här skriver en elev att det behövs "...stöd från både lärare och klasskamrater. De flesta kommer inte till skolan för att de inte ser varför det är viktigt. Med det stödet kan man nog få eleven ändra på sig". Även en annan elev lyfter att det behövs "...någon typ av motivering som får dom att inse att närvaron i skolan har betydelse för framtiden".

Begriplighet handlar också om att sätta upp personliga mål med skolan. En vanligt förekommande åsikt som lyfts av respondenterna är att det är viktigt att ha ett mål att arbeta mot. Det kan exempelvis vara att man har en dröm om att få arbeta med något speciellt.

De kanske behöver ett mål så de har något att jobba till. Om man verkligen vill bli något när man blir stor till exempel brandman så kanske skolan blir roligare om man har ett mål än om man går till skolan utan syfte.

Det är också betydelsefullt om man förstår skoluppgifterna och hur det man lär sig i skolan kan användas. Enligt elevernas svar kan förståelse av sociala signaler och normer också påverka. Det samma gäller om man har kamrater som har en positiv eller negativ syn på

skolan. En elev förklarar: ” Jag tror att man väldigt lätt följer strömmen så det man egentligen kanske behöver är stöd från kompisar som visar rätt väg”.

Även läraren behöver begriplighet i form av att hen blir medveten om vilka faktorer som orsakar elevens frånvaro. Att kartlägga situationen runt eleven är enligt respondenterna viktigt.

Först tror jag att det är viktigt för en lärare att förstå orsaken till frånvaron. Det kan vara känsligt för eleven och då är det viktigt att eleven kan känna sig tryggt med läraren. När orsaken är känd kan de kanske lägga upp en plan.

6.3 Elevers förslag på hur skolan skulle kunna arbeta förebyggande och åtgärdande med digitala medier

Eftersom digitala medier tillhör samhällsutvecklingen och kan vara en viktig del av ungdomars liv har studien även valt att försöka öka kunskapen om hur skolor kan arbeta med digitala medier på ett sätt som kan vara gynnsamt för eleverna i arbetet med att få dem till skolan. Inom detta område har vi uppfattningen om att det är eleverna själva som är de som har störst kunskap om hur medierna skulle kunna användas på ett bra sätt.

Även i utformandet av kategorier i det förebyggande och åtgärdande arbetet med fokusering på digitala medier fann vi att elevernas svar kunde sammanfogas i kategorier som överensstämde med Antonovskys KASAM, känsla av sammanhang. Studien valde därför att använda kategorierna meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet även här.

6.3.1 Meningsfullhet

Meningsfullhet, utifrån elevernas svar, handlar om förtroendefulla relationer, motivation och samhällsanalys av elevens digitala värld.

När det gäller förtroendefulla relationer nämns att lärarna behöver intressera sig för hela eleven och elevens liv kring bland annat dataspel och chattar. De behöver våga blanda sig i barnens/ungdomarnas liv och engagera sig för att eleverna ska få ett förtroende för dem. Enligt flertalet respondenter är det få elever som har förtroende för lärarna eftersom de upplever att det är studierna som räknas. För att kunna skapa förtroendefulla relationer krävs att det är äkta och genuint. De nämner också att läraren behöver vara lätt kontaktbar via till exempel sociala medier eller en klasschatt för de elever som inte vågar ställa frågor i skolan.

Vidare är en vanlig uppfattning att lärarna borde tillåta användande av mobil och dator i skolan eftersom förbud enbart leder till ett motstånd hos eleverna och en sämre relation mellan elever och lärare. Detta eftersom ”... det kan få eleverna att känna att de vill hellre stanna hemma för att de vill använda telefonen”. En elev har egen erfarenhet av mobilförbud i skolan. ”Inte införa telefonförbud! Vi hade det på min gamla skola och det skapade bara mer slitningar i klassen”.

När det gäller förtroendefulla relationer nämns också att eleverna kan etablera kontakter med vänner via nätet först och därefter träffa dem i skolan. En av respondenterna skriver att nätet kan ”Få elever att utveckla nya vänskaper. Ofta är det lättare att ta kontakt med nya människor bakom en skärm jämfört med verkligheten” Dessa nya vänskaper kan ” sedan utvecklas till vänskaper i verkliga livet”.

Att ha kamrater med samma intressen i klassen eller på skolan samt att ha vänner som har en positiv syn på skolan nämns också som en betydelsefull faktor. En elev uttrycker att om man har "...kompisar med samma intressen till exempel dataspel som bidrar till att eleven vill gå till skolan" är detta positivt. Och om kamraterna skriver att de är i skolan kan det kännas lättare att gå dit.

Motivation handlar också enligt eleverna om att ha något som är roligt i skolan som får eleverna att vilja gå dit. Ett förslag från några elever är att ha spelsalar i skolan där elever får spela egna spel tillsammans med kamrater vissa tider under skoldagen. Ett liknande förslag från en annan elev är att "man kan göra en sal med datorer i skolan där man kan gå in och spela när man har raster". När det gäller att öka elevernas motivation och delaktighet på lektionerna tror de att ett mer tillåtande klimat när det gäller elevernas digitala värld skulle kunna medföra att de elever som inte vill gå till skolan får en större lust att gå dit. "Genom att man väver in lärande spel i skolgången vilket gör skolan roligare för dem som har svårt att komma till skolan". Samma elev skriver också att eleverna då kan "må bra samtidigt som de lär sig". Denna åsikt är vanlig bland respondenterna som menar att om att skolan använder sig av spel på lektionerna så kan det medföra ett större engagemang hos eleverna samt att de mår bättre.

Man skulle kunna göra arbeten i skolan som handlar om just nätet och spel. Jag tror att många som är spel- och internetintresserade skulle uppskatta det och faktiskt tycka att det är roligt och därmed tycka att det är roligt att gå till skolan.

En elev tycker att skolan behöver bli mer uppdaterad i elevernas digitala värld, eftersom skolan tenderar att ligga några år efter samhället. Eleven ger som förslag att eleverna skulle kunna analysera dagens sociala medier och de spel på marknaden som ges ut. Andra konkreta förslag som ges av respondenterna är att man kan göra reklam och filmer om roliga saker i skolan, som exempelvis skämt, på klassens egna Instagramkonto eller andra digitala forum. Det skulle också kunna vara presentationer om nya spel som har kommit ut samt att till exempel spela tillsammans och sedan diskutera och skriva argumenterande texter om spelet. Andra förslag är att skapa communities för klasser och grupper som alla känner sig som en del av. Ytterligare förslag är att "Använda roliga hemsidor på datorn som variation i stället för att alltid göra det vanliga; läsa bok, genomgångar och så vidare. Man kan använda sig av power points, spel kring ämnet till exempel nomp eller kahoot".

Annat som lyfts fram är att titta på motivationsfilmer av olika slag på nätet, att eleverna får hålla i genomgångar och instruktioner om hur sociala medier fungerar samt utforska vad man kan göra i appar och på nätet samtidigt som man studerar vad som är positivt och riskfyllt där. "Jag tror att det skulle bli mer roligt om man gjorde hemsidor, appar med mera där man fick veta vad som händer".

Respondenterna nämner också temadagar och grupparbeten där man får spela samt arbetar med digitala medier. Där kan fenomenet nätmobbning och hur man beter sig på nätet ingå. Det ges också förslag på att använda sig av spel som en belöning. "Man skulle kunna ha temadagar där man får lov att kanske spela eller nåt. Ha det som ämne på skoluppgifter eller använda det som "belöning" när man är klar med ett prov eller en uppgift".

När det handlar om "yngre ålder kan skolspel på dator och ipad kanske hjälpa till. Barn gillar att spela och om syftet är att lära sig saker med spelen blir både eleverna och lärarna glada".

6.3.2 Hanterbarhet

Hanterbarhet handlar här om att skoldagen behöver vara förutsägbar och trygg. Ett förslag på hur det skulle kunna uppnås är ”kanske att skolan själv skulle skaffa instagram eller snap chat och börja följa eleverna”. Genom att pedagogerna är med i samma sociala medier som eleverna kan de upptäcka om någon utsätts för kränkningar och mobbing. Liknande förslag är öppna klasschattar eller klasskonton där det framgår vad som ska göras under lektionerna. Här skulle kamrater och lärare kunna stödja och uppmuntra andra elever till att göra läxor eller komma till skolan.

Skolan kan skapa ett slags community för klasser och olika grupper så alla får känna att de är en del av något. Då menar jag att man till exempel skapar instagramkonton där lärare och elever kan lägga upp vad som händer.

För att eleverna ska kunna känna sig trygga skulle information om skoldagens planering kunna läggas ut i detta, för eleverna, välbekanta och lättillgängliga forum.

Lärare skulle kunna skapa klasskonton som relaterar till lektionerna under dagarna. Exempelvis att man lägger upp bilder under dagen om vad man ska göra. På så sätt kanske man gör det mer intressant att gå på lektionerna.

Här kan det också läggas in spel som underlättar det som ska gås igenom på lektionen.

I ett privat forum skulle det också kunna ges möjlighet att prata med lärare, kurator och psykolog via datorn. ”Till exempel skapa forum där man kan stötta varandra. Skapa forum där det finns psykologer man kan vända sig till”.

6.3.3 Begriplighet

Begriplighet är enligt respondenterna att få information om hur skoldagen kommer se ut. Några av dem har gett som förslag att skolan skulle kunna använda samma kanaler som eleverna använder sig av för att det ska vara lätt tillgängligt för eleverna. ”Man skulle kunna skaffa ett instagramkonto eller liknande för att förmedla information. Där är alla ungdomar och det är ett enkelt sätt se information”.

Flera av eleverna nämner att det skulle vara bra om någon vuxen från skolan ibland går in på nätet för att kunna upptäcka om någon elev blir utsatt av exempelvis kränkningar. ”Kanske gå online och se om någon är utsatt för att sedan prata med personen i verkligheten. INTE kommentera situationen till de i klassen för de skulle bara göra det värre och folk hade hånat en för det senare”. En annan elev tycker att lärarna skulle kunna gå in på nätet och ”kanske bli lite mer insatta i ämnet och kunna förstå svårigheterna med att vara ungdom i dagens samhälle”.

Respondenterna lyfter även vikten av att eleverna ges förslag på tillvägagångssätt att hantera nätet för att individen själv och andra ska undgå att göras illa av kommentarer och annat. ”Sociala medier påverkar ungdomar mycket. Att lärare hade fått folk att förstå att livet inte ser ut som det gör på sociala medier hade varit bra”.

Kunskap om källkritik, lagar och konsekvenser är enligt eleverna viktigt att få kännedom om. Både fördelar och risker med nätet bör lyftas och man bör ges kunskap om vart man kan vända sig samt hur man bör bemöta problem om de skulle uppstå. Förslag på informationskanaler är föreläsningar av kunniga personer, teater samt en hemsida eller till exempel Instagram.

Använd nätet på rätt sätt i undervisningen, till exempel för att förenkla eller göra något roligare, vilket kan göra att fler gillar att vara i skolan. Diskutera aktuell utveckling och händelser relaterade till nätet och sociala medier så att fler kan relatera. Det är möjligt att man bryr sig mer om skolan om det man ibland lär sig dyker upp ofta även på fritiden. Man blir mer engagerad, till exempel om man lär sig om hur internet fungerar, sökstrategier, källkritik och så vidare.

6.3.4 Sammanfattning

I den andra delen av resultatet har elevernas förslag på förebyggande och åtgärdande arbete kring skolfrånvaro lyfts fram. I dessa förslag ingår även en del om hur skolorna skulle kunna använda sig av digitala medier för att få eleverna till skolan.

Resultatet har efter den hermeneutiska tolkningen i analysen delats in i kategorierna: meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet utifrån Antonovskys KASAM begrepp då elevernas svar väl överensstämmer med dessa. Det eleverna främst tar upp när det gäller meningsfullhet är vikten av motivation och förtroendefulla relationer i skolan både med kamrater och lärare. ”...någon som bryr sig om att de är där. Inte bara bryr sig när eleven inte är där”.

Även när det handlar om hanterbarhet lyfts betydelsen av förtroendefulla relationer och trygghet upp som en viktig faktor. Många förslag på anpassningar i skolsituationen ges med målet att eleven genom förbättrade skolresultat ska ges bättre självkänsla och självförtroende. Även aspekter i skolmiljön lyfts fram. Begriplighet är enligt eleverna att förstå syftet med skolan och hur skolgången påverkar framtiden samt att eleven själv har ett mål med sin skolgång. Det handlar enligt dem också om att förstå skoluppgifter och sociala koder. Under varje rubrik ges flera förslag på hur skolorna kan använda sig av digitala medier för att få eleverna till skolan.

7 Diskussion

Studiens övergripande syfte var att undersöka uppfattningar och erfarenheter kring skolfrånvaro ur ett elevperspektiv. Studien belyser vilka riskfaktorer som kan härledas till skolfrånvaro men också vilka friskfaktorer som finns i det förebyggande och åtgärdande arbetet kopplat till digitala medier. Under det senaste decenniet har fenomenet skolfrånvaro uppmärksammats som ett ökande samhällsproblem både nationellt och internationellt vilket kan leda till allvarliga konsekvenser (Gren Landell, 2018, Skolinspektionen, 2016a, Socialstyrelsen, 2010). Kapitlet inleds med en metoddiskussion därefter följer resultatdiskussion utifrån två teman; faktorer som påverkar skolfrånvaro samt förebyggande och åtgärdande arbete. Resultatet från det förebyggande och åtgärdande arbetet har kategoriserats under Antonovskys (1987) begrepp; meningsfullhet, hanterbarhet samt begriplighet. Kapitlet avslutas med en slutsats och därefter förslag på vidare forskning.

I diskussionsavsnittet behandlas de frågor studien funnit mest intressanta i resultatet. I första delen har vi lyft elevernas uppfattningar om vilka faktorer som kan bidra till frånvaro och satt dessa i relation till vad aktuell forskning och annan aktuell litteratur visar. Vi har även försökt sammankoppla dessa uppfattningar med studiens valda teorier och perspektiv. Därefter följer en sammanfattning. Den andra delen tar upp elevernas syn på hur skolorna skulle kunna arbeta förebyggande och åtgärdande kring ämnet. Då vi i resultatdelen delat in dessa faktorer i rubrikerna meningsfullhet, hanterbarhet och begriplighet har dessa rubriker även använts i denna diskussionsdel. Även här lyfts respondenternas uppfattningar i relation till rådande

forskning och annan aktuell litteratur inom området. Den andra delen avslutas också med en sammanfattning. Något studien vill poängtera är att eleverna som är så unga har en så bred, mångsidig och salutogen syn på skolfrånvaro.

7.1 Metoddiskussion

Dimenäs (2009) menar att den egna erfarenheten och förförståelsen har stor betydelse för hur undersökningen kommer att gestalta sig. Även Ödman (2017) menar att förförståelsen ger riktningen i vårt sökande. Eftersom vi har erfarenhet av skolfrånvaro och den problematik som fenomenet medför grundas vårt intresse på detta. Då vi upplever att vi inte är så insatta i ungdomarnas digitala värld riktade vi särskilt intresse åt detta där eleverna eventuellt skulle kunna hjälpa till att finna alternativa vägar att arbeta med skolfrånvaro. Utifrån studiens syfte gjordes det relevant att använda systemteori som studiens teoretiska utgångspunkt.

Systemteorin försöker hitta lösningar som fokuserar på grundorsakerna till problem snarare än symptom problemen ger upphov till (Öquist, 2008). Studien utgår från fyra specialpedagogiska perspektiv, det salutogena, relationella, kompensatoriska samt dilemmaperspektivet. Dessa perspektiv passade väl in med tanke på de komplexa orsakssambanden som finns kring skolfrånvaro.

Att använda enkät som datainsamlingsmetod fungerade väl ihop med studiens syfte och frågeställningar. Anonyma enkäter valdes av etiska skäl då skolfrånvaro kan vara ett känsligt ämne för elever som själva varit inblandade. Enligt Trost & Hultåker (2016) är enkäter bra att använda då man tror att vissa frågor är allt för känsliga att svara på. Intervjuer skulle eventuellt medföra att svaren inte blev sanningsenliga eller att respondenten inte vill berätta. För att nå fler under en begränsad tid och få så varierande och utförliga svar som möjligt lades störst vikt vid de öppna frågorna som visade sig ge stort underlag. Några frågor med fasta svarsalternativ möjliggjorde att enkäten kändes mer inbjudande och motiverande att vilja delta. Både pilotstudierna samt att forskarna fanns på plats vid svarstillfällena visade sig vara av stor vikt då respondenterna uppfattade oklarheter kring frågorna. Att ställa så enkla frågor som möjligt samt svara på frågor under svarstillfället så att missförstånd undviks ökar studiens reliabilitet samt validitet (Trost & Hultåker, 2016).

Att kontakta skolor via rektor blev ingen framkomlig väg att få tag i respondenter vilket skapade en del oro hos forskarna. Kontakten med skolor och elever förmedlades istället via en student på specialpedagogprogrammet och via lärare i umgängeskretsen som gjorde urvalet enkelt och oproblemiskt. För att lättare få tillträde till en organisation menar Bryman (2013) att man kan ta hjälp av vänner, bekanta och kollegor.

Hermeneutiken som metod användes för bearbetning av resultat vilket kändes relevant eftersom syftet var att få fram elevernas uppfattningar och erfarenheter kring skolfrånvaro. Genom att tolka och förstå deras beskrivningar och svar underlättade tankerörelsen mellan delar och helhet så att resultatet kunde struktureras upp i olika kategorier. Ödman (2017) menar att det är som att lägga ett pussel där tankerörelser hela tiden måste göras mellan del och helhet annars blir inte pusslet färdigt. Svaren analyserades av forskarna var och en för sig för att sedan tillsammans finna gemensamma tolkningar av utsagorna. Detta förfarande kallar Bryman (2013) för interbedömarreliabiliteten som därmed ökar studiens trovärdighet. Forskarna har studerat andra forskares teorier och arbetssätt vilket påverkar studiens resultat och därmed trovärdigheten. Att i resultatet använda citat från respondenternas utsagor styrker forskarnas tolkning och ökar därmed validiteten (Dimenäs, 2009). Detta gjordes därför i denna studie.

7.2 Resultatdiskussion

7.2.1 Faktorer som kan bidra till skolfrånvaro

Analysen av resultatet visar att faktorer som kan bidra till frånvaro är flera och komplexa då respondenterna uppger en rad olika faktorer såväl i skolan som utanför skolan. Enligt Skolverket (2012) ligger ofta en komplex situation med problematik inom både hem och skola till grund för skolfrånvaro.

Av resultatet framkom att respondenterna angav att mobbning i skolan och på nätet är en faktor som kan bidra till att elever inte kommer till skolan. Det kan handla om elaka kommentarer, näthat, rykten och bilder som sprids. En respondent anger mobbning som bakomliggande faktor till att hennes syster stannade hemma från skolan eftersom hon blev utsatt för kommentarer och handlingar via sociala medier. Många hemska rykten och bilder sprids via sociala medier och det fick henne att känna ett utanförskap i skolan. Detta kan ses som ett exempel på det som Beran och Li (2007) tar upp i sin studie om att de som har blivit mobbade på nätet presterar lägre i skolan, kan få koncentrationssvårigheter samt riskerar att utveckla skolfrånvaro. Utifrån Strands (2013) ekologiska systemteori kan flickans skolfrånvaro förklaras utifrån att det saknas ett fungerande mesosystem vilket menas med relationerna mellan olika subsystem som i detta fallet kamrater. Eftersom hon kände ett utanförskap drogs hon bort från delaktigheten där upplevelsen blev att hon inte ingick i något mikrosystem. Vidare menar Strand (2013) att sociala relationer inom och mellan de olika nivåerna i skolsystemet är av stor vikt för elevernas välmående.

I elevernas svar har vi tyckt oss se att det verkar vara vanligt med mobbning. En omfattande del av ungdomarna tror att mobbning på och utanför nätet skulle kunna vara en orsak till att man inte går till skolan. I analysen av deras svar har vi tyckt oss se en värld på nätet där en liten konflikt kan eskalera och sprida sig snabbt. Steiner m.fl. (2015) har i sin studie funnit att cirka 25 procent av eleverna hade någon erfarenhet av mobbning under det senaste året. Dessa siffror kan visserligen bero på hur frågorna har ställts. Secher (2014) skriver att skolan och andra vuxna i barnens och ungdomarnas liv behöver diskutera hur man agerar och skriver på nätet. Enligt skollagen (2010:800) har skolan ett ansvar för det som händer på nätet i de fall det påverkar skolans vardag. Detta behöver föras in i skolans likabehandlingsplan och ständigt arbetas med. Även Dunkels (2018) anser att skolan behöver arbeta mer med dessa frågor. Law m.fl. (2012) har funnit att maktbalansen mellan förövare och offer är mer jämn på nätet än vad den är i verkliga livet. Denna teori verkar inte stämma överens med varken den empiri vi fått eller med vad Secher (2014) skriver. Det verkar finnas en stor sårbarhet i att bli utsatt på nätet då förövaren kan skriva värre saker samt vara anonym. Dessutom kan mobbningen följa med under hela dygnet. Intressant är att då eleverna hade likartade uppfattningar om mobbning på nätet hade de skilda uppfattningar kring vad de kan ta illa vid sig av på sociala medier och så kallade pranks samt vad de ser som roliga skämt. Här verkar det vara oklart var gränserna går till att det kan kallas mobbning. Troligen är det som en av eleverna skriver – en fin gräns däremellan.

Ytterligare faktorer som framkommer i resultatet är att datorspelande har påverkan på elevers närvaro i skolan. Respondenter uppger att spela är mycket roligare än att gå skolan. Detta framkom även i en studie som Pflug och Schneider (2016) genomfört om att elever hellre gjorde annat än att vara i skolan som att till exempel spela dator. Andra faktorer som kan bidra till dataspelande kan enligt respondenterna vara en flykt från verkligheten eftersom den

världen är bättre än den verkliga. Enligt Ward (2017) läggs det allt mindre tid på läxor och närvaro i skolan framför spelandet.

Spelberoende är något som tas upp i denna studie som anledning till skolfrånvaro. Detta påvisas även av Rollenhagen (2013) som i sin mindre pilotstudie fann att respondenterna har svårigheter med att hantera spelandet. Vidare menar han att de som har spelberoende ofta sitter uppe på nätterna och spelar vilket medför att de behöver sova på dagarna. Detta bekräftas även i denna studie då sömnbrist tas upp som en följd av spelande på nätterna.

Resultatet av studien visar att datorspelade även handlar om kamratrelationer. Flera respondenter beskriver att en del elever som inte har vänner i skolan kan ha det i spelet. Finns kamratrelationerna enbart utanför skolan finns en risk att elever inte känner sig delaktiga vilket kan leda till att de saknar en känsla av sammanhang, KASAM. Enligt Antonovsky (1987) är förutsättningarna för individen att klara motgångar bättre ju högre grad av KASAM. Även Skolinspektionen (2016b) anger att dåliga relationer eller brist på relationer samt en känsla av utanförskap ökar risken för frånvaro i skolan. Resultatet av denna studie visar att det är viktigt att undersöka vilka relationer och samspel eleven ingår i för att förstå och utreda faktorer som bidrar till att elever inte kommer till skolan. Utifrån det relationella perspektivet söks förklaringar på problem i skolan i mötet mellan eleven och den omgivande miljön (Ahlberg, 2016).

Stress och för höga krav i skolan kan vara en utlösande faktor till skolfrånvaro enligt respondenterna. Kraven kan både handla om kunskapskrav och förväntningar på att klara av att vistas i en miljö där alla barn ska klara samma sak på samma tid. Elever med svårigheter inom läs- och skriv samt matematikområdet ses också som en faktor som kan ha betydelse för frånvaro vilket Reid (2010) fann i sin studie. Detta kan enligt Bühler m.fl. (2018) leda till att elever upplever ett misslyckande och ett utanförskap långt innan de börjar stanna hemma. Vidare menar de att de förmågor som genomsyrar läroplanen, Lgr 11 för många elever är svåra eller omöjliga att uppnå. Detta skulle kunna förklaras utifrån ett dilemmaperspektiv där motsättningar finns inbyggda i utbildningssystemet och skolans vardag inte går att lösa. Nilhom (2007) menar att detta är ett centralt dilemma när alla elever ska uppnå liknande kunskaper och färdigheter samtidigt som utbildningen ska anpassas till att alla elever är olika.

Andra faktorer som kan påverka frånvaro i skolan enligt respondenterna är elevens föräldrar. Föräldrar kan ha för höga krav på eleven vilket kan leda till en känsla av oduglighet samt frånvaro för att stanna hemma och plugga. Andra faktorer är dåliga relationer mellan föräldrar och elever som en bakomliggande faktor till skolfrånvaro. Ett dåligt fungerande mesosystem till föräldrarna blir i det här sammanhanget en riskfaktor. Föräldrar som anser att skolan inte är viktig kan enligt respondenterna i denna studie vara en bakomliggande faktor till att elever inte kommer till skolan. Även Skolinspektionen påvisar (2016b) att föräldrars inställning till skolan är av vikt för elevers närvaro i skolan. Enligt Bronfenbrenner (1979) är det som påverkar barns utveckling allra mest i exosystemet föräldrarnas arbete. I denna studie framkommer att respondenterna uttrycker att föräldrarnas arbetande kan vara en riskfaktor när föräldrar arbetar mycket och inte har kontroll över vad eleven gör som kan leda till att eleven utvecklar frånvaro i skolan.

7.2.1.1 Sammanfattning

Studien visar att skolfrånvaro är ett komplext problem som både kan bero på faktorer i och utanför skolan. I elevernas svar kunde vi utläsa att nästan samtliga tror att mobbning på eller utanför nätet kan vara en bidragande faktor. Detsamma gäller dataspelande och spelchattar.

De nämner också att relationer till kamrater, lärare och föräldrar är av stor vikt. Att lyckas med sina studier och att ha en känsla av sammanhang, KASAM har också en stor inverkan.

7.2.2 Förebyggande och åtgärdande arbete

7.2.2.1 Meningsfullhet

Resultatet i studien visar att det hos respondenterna finns ett salutogent perspektiv. Deras förslag på främjande och förebyggande insatser i skolan bygger på friskfaktorer som ökar eleverns KASAM vilket enligt Antonovsky (1987) ökar förutsättningarna för individen att klara motgångar. Användningen av dataspelande i skolan skulle kunna öka motivationen hos elever för att komma till skolan. Att inrätta spelsalar där elever kan spela sina egna spel på raster eller få tillgång till som belöning efter till exempel en provsituation. Dunkels (2018) menar att skolan skulle kunna använda sig av ett systematiskt arbete genom att utgå från elevernas internetvärld och bygga på eleverns självförtroende och styrkor i stället för elevernas svagheter. Det framkommer inte i resultatet vilka spel som respondenterna anser är lämpliga att spela i skolan. Om elever använder sig av krigsspel eller spel som rekommenderas för äldre elever skulle skolan möjligen hamna i ett dilemma. Ur ett dilemmaperspektiv kan detta förklaras med att å ena sidan utgår skolan från friskfaktorer och å andra sidan blir det ett hinder av etiska skäl. Nilholm (2007) beskriver att ett dilemma är en spänning mellan det gemensamma och en anpassning till eleverns olikheter.

Respondenterna i denna studie anser att relationer till kamrater, lärare och föräldrar är av stor vikt för att ha motivation att komma till skolan. Strand (2013) visar i sin modell av systemteori att målet är att skapa goda relationer för att få elever att delta i skolans verksamhet. Respondenterna ser fördelar med att använda digitala medier som verktyg till att skapa relationer. Secher (2014) menar att det finns mycket positivt på nätet som till exempel att det kan vara lättare för en del elever att få nya kontakter där än i verkligheten. Att inrätta salar med datorer där elever träffas för att spela skulle kunna främja arbetet med att skapa relationer då elever träffar andra kamrater med samma intresse. Ur ett relationellt perspektiv förklaras skolproblem i mötet mellan elev och den omgivande miljön. Likt respondenternas svar i vår studie betonar Ahlberg (2016) att samspel och kommunikation på olika nivåer i olika sammanhang ökar eleverns delaktighet och lärande.

Av resultatet framkommer att förtroende för lärare är av stor vikt för en god relation. Respondenterna anser att lärare behöver vara genuint intresserade av hela eleven och elevens liv även kring bland annat dataspel. Vidare menar de att elever ska kunna få använda sitt intresse kring datorspel i skolan genom att få presentera nya spel inför kamrater eller skriva olika slags texter i olika genrer om spel eller spelande. Det skulle i sin tur kunna leda till att motivationen till skolan ökar samt att lärarna får mer insikt i elevernas värld som i sin tur ökar förtroendet för lärarna. Andra förslag på att stärka förtroendet mellan lärare och elev är att lärarna ska vara lätt kontaktbara via digitala verktyg för dem som inte vågar ställa frågor i skolan. Elever i studien beskriver att en tillåtelse att få använda mobiler och dator i skolan främjar relationen mellan lärare och elev. Förbud leder endast till ett motstånd och sämre relation. Lilja (2013) menar att förtroendefulla relationer är avgörande för att skapa möjligheter för eleverns lärande.

I studiens resultat framträder att ha diskussioner och samtal i skolan kring hur man beter sig på nätet kan förebygga till exempel mobbning och trakasserier. De uppger även att det är viktigt att ta upp vad som är positivt och riskfyllt med nätet som kan vara ett tema under

exempelvis temadagar. Likt respondenterna i vår studie betonar Dunkels (2018) att skolan är en perfekt arena för att öka kunskapen om och respekten för ungas internetanvändning. Enligt skollagen (2010:800) har skolan ett ansvar även för nätmobbning som utförs efter skolans slut i de fall då kränkningarna har en koppling till verksamheten. Utifrån Bronnfenbrenners modell finns ett flertal faktorer som påverkar barnets utveckling och situation som måste analyseras på alla systemnivåer där makrosystemet ingår vilket innebär vilka lagar och förordningar som gäller i skolan.

7.2.2.2 Hanterbarhet

Från resultatet i studien beskriver eleverna att trygghet och miljö har stor betydelse för att trivas i skolan. Marion m.fl. (2015) har i sin studie funnit att otryggheten har ökat i skolan. För att öka tryggheten anser respondenterna att det är av stor vikt att det finns vuxna och kamrater som bryr sig och att bli lyssnad på. Det finns en risk med stora klasser att eleverna inte blir sedda (Friberg m.fl. 2015). Respondenterna föreslår att skolan erbjuder elever välmåendesamtal med lärare ett par gånger per termin som en del i ett förebyggande eller åtgärdande arbete med skolfrånvaro. Eleverna nämner även andra forum via digitala verktyg där elever kan få prata med andra professioner så som psykolog eller kurator. Utifrån Strands (2013) systemteoretiska modell består skolan av flera subsystem så som lärare, specialpedagog och kurator som har som funktion att underlätta elevernas måluppfyllelse. Genom att elever kan få prata med kurator eller annan profession via digitala medier skulle det kunna bidra till ett väl fungerande mesosystem till lärare och andra professioner. För att ge möjligheten till att få prata med sina klasskamrater anser respondenterna att klasschattar ska finnas där även vuxna deltar för att kunna stötta varandra. Skolinspektionen (2016b) nämner att elever som befinner sig i en otrygg miljö känner lägre samhörighet med skolan vilket minskar motivationen att gå till skolan.

Enligt deltagarna i studien handlar trygghet även om anpassningar i skolarbetet och miljön. Eleverna uppger att lärare och elev tillsammans behöver göra upp en plan så att kraven blir rimliga så att stressen minskar för eleven. Det kan handla om enklare uppgifter, att minska mängden information eller att ge färre läxor. Likt resultatet i denna studie skriver Büler m.fl., (2018) om vikten av att kravanpassa undervisningen för att förhindra frånvaro. Även Hedevåg (2017) skriver att många elever upplever att skolans krav är för höga. Anpassningar kan enligt respondenterna vara att enskilda elever erbjuds individuellt stöd från extra lärare eller att få tillgång till ett mindre sammanhang vid behov. De nämner även att det ska finnas en speciell klass för elever som tycker det är svårt i skolan. Utifrån detta förslag på åtgärd tycks det finnas ett kompensatoriskt perspektiv då man kategoriserar elever genom att bilda en egen grupp och därmed fokuserar på elevers brister eller problem. Enligt Nilholm (2007) finns det en risk med att upprätta särskilda grupper då elever kan definieras som avvikande. Vidare menar han att det kan finnas en styrka med att kategorisera elever som förväntas få en problematisk skolgång för att kunna sätta in rätt stöd i tid. Detta lyfter även Reid (2010) som menar att tidiga insatser för elever med läs, skriv och matematiksvårigheter troligen kan förhindra att en del elever utvecklar hög frånvaro. Tidiga insatser kan troligen vara avgörande för hur en elevs skolgång kommer att arta sig. Detta stöds av en lagändring i skollagen (2010:800) där en läsa, skriva, räkna garanti kommer att införas från den första juli 2019. Detta för att säkerställa att alla elever får rätt till tidiga insatser i språk och matematik. Tidigare har insatser ofta sats in alldeles för sent (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2019). Att kategorisera elever kan ha både fördelar och nackdelar vilket Nilholm (2007) menar är ett dilemma att brottas med för skolor.

I studiens resultat framkommer att förutsägbarhet och motivation är faktorer som bidrar till en ökad trygghet. Genom olika digitala medier kan lärare lägga ut bilder eller filmer på vad som ska hända på lektionen och som kan öka motivationen för elever att komma till lektioner. Likt denna studie benämner Bühler m.fl. (2018) goda relationer till eleverna, välfungerande anpassningar, välstrukturerad skoldag samt lämpliga hjälpmedel som viktiga faktorer i det förebyggande arbetet med frånvaro i skolan.

7.2.2.3 Begriplighet

Studiens empiri visar vikten av att eleven ges en förståelse för syftet med skolan, vad studierna ska leda till och hur det kan påverka framtiden. Det gäller att ha ett mål med det som ska läras in. Att eleven förstår sociala koder och skoluppgifter är grundläggande. Här nämner respondenterna att skolan kan arbeta med nätet som ett sätt att väcka engagemang genom att informera både om nätets fördelar och risker samt hur man kan använda sig av det på ett säkert sätt. Konkreta förslag som lyfts fram bland eleverna är föreläsningar, diskussioner och teater om ämnet. Andra förslag är att klassen kan ha en hemsida eller ett gemensamt klasskonto på till exempel instagram där det skrivs om vad som ska hända i skolan. Både Dunkels (2018) och Secher (2014) stödjer detta då de menar att skolan är en perfekt arena för att kunna möta eleverna i deras digitala värld genom att på ett respektfullt sätt informera om internet och låta eleverna diskutera viktiga frågor som kan uppstå. Ett dilemma vi kan se här är att eleverna oftast har mer kunskaper om digitala medier än de vuxna (Nilholm, 2007). Här måste kanske lärarna våga lära sig av de unga. Det handlar kanske mest om att ge de unga tillfällen att diskutera nätet och då närvara som en förständig vuxen. Exempelvis mobbning på nätet fungerar ju ungefär på samma sätt på nätet som utanför nätet och kamratsamtal är ju vanligt förekommande i skolans värld (Secher, 2014).

Respondenterna i studien belyser vikten av att ta reda på vilka faktorer som får elever att dras från mikrosystemet skolan så att rätt stöd kan sättas in. Likt i denna studie anser både Gren Landell (2018) samt Hedevåg (2017) att en grundläggande kartläggning av orsaker till elevers frånvaro noga bör göras. Gladh och Sjödin (2014) menar att insatserna bör utgå från varje enskild individ där det inte finns någon färdig handlingsmodell. I juli 2018 infördes, som tidigare nämnts, ändringar i makrosystemet som innebär att rektor skall se till att frånvaro skyndsamt utreds i samråd med elev, vårdnadshavare och elevhälsan.

7.2.2.4 Sammanfattning

I denna del av studien framkom att deltagarna trots sin ringa ålder, har ett salutogent perspektiv på vilka friskfaktorer inom digitala medier som kan dra elever till mikrosystemet skola. Det handlar exempelvis om att skapa goda relationer både till lärare och andra kamrater som eleverna i studien framhåller som ett viktigt inslag för att öka motivationen att komma till skolan. De uppger även att föra in mer av elevernas intresse i undervisningen som skulle bidra till detta. De föreslår att spelsalar skulle kunna upprättas där elever kan träffas för att spela och prata. Andra förslag är att deras intresse för dataspel vävs in i undervisningen där elever kan skriva olika slags texter eller redovisa nya spel som kommit ut vilket också få lärarna mer delaktiga och får insikt i elevernas digitala värld. Respondenterna menar att tryggheten kan öka via digitala medier där skolan kan satsa på att öppna klasschattar där elever kan få både information och prata med andra klasskamrater men också lärare. Det framkom även att skolan bör göra en grundläggande kartläggning för att sätta in rätt åtgärder där tidiga insatser är avgörande. De riskfaktorer deltagare i studien tar upp handlar om hur elever använder digitala medier på ett negativt sätt vilket de anser att skolan ska ta upp i form

bland annat diskussioner där det tydligt framkommer risker med digitala medier och hur man bör hantera dessa.

7.3 Slutsats

Syftet med denna studie var, att utifrån elevers perspektiv, ta reda på vilka faktorer som kan bidra till omfattande skolfrånvaro samt hur skolorna kan arbeta förebyggande och åtgärdande kring frånvaro. Då vi har haft en fundering kring om digitala medier kan vara en bidragande orsak till frånvaro i skolan har det varit viktigt för oss att lyssna in hur eleverna upplever det. För att lyfta fram elevernas röst återges många citat i resultatet. Utifrån studiens empiri framgår att eleverna anser att digitala medier kan vara en stor bidragande orsak bland flera. Eleverna lyfter negativa aspekter i de digitala medierna som kan få människor att må dåligt vilket i sin tur kan medföra skolfrånvaro. Men även positiva mekanismer med digitala medier lyfts. Här skulle skolan kunna möta eleverna mer i deras värld och bidra till att ge dem verktyg att hantera eventuella svårigheter på nätet innan de hinner uppstå.

Studiens bidrag till forskningen är att man i elevernas svar kan utläsa vikten av att ha goda relationer i skolan. Det handlar främst om kamratrelationer men också om förtroendefulla relationer till sina lärare. Brist på kamratrelationer och en avsaknad av sammanhang, KASAM, verkar vara faktorer som gör att elever inte går till skolan. Bidraget handlar också om på vilka sätt digitala medier kan bidra till elevers frånvaro och om hur skolor skulle kunna använda sig av digitala medier för att få eleverna till skolan.

Dataspelande kan vara en annan faktor som gör att någon inte kommer till skolan men verkar då oftast ha andra bidragande faktorer som att kamrater saknas i skolan, att eleven har upplevt någon form av misslyckande eller att en känsla av sammanhang saknas.

Något som kan bidra till att uppnå en högre närvaro i skolan är om lärarna ges möjlighet att lägga mer tid på att bygga förtroendefulla relationer med eleverna samt aktivt arbeta med att skapa trygghet och goda relationer mellan eleverna. Även tidiga insatser när det gäller elevers läs, skriv och matematikinläring behöver arbetas med så att eleverna får en tro på sin egen förmåga. Om en elev inte kommer till skolan ska kamrater och lärare sakna eleven och tidigt uppmärksamma det. Eleven behöver känna sig saknad.

”Tänk dig att ditt liv inte är så bra men så finns det en plats där du kan undanfly verkligheten och vara hur du vill utan att dömas, dessutom har du massa vänner i den världen. Då anser inte jag att folk väljer spelvärlden över den vanliga” (elev)

7.4 Vidare forskning

Vidare forskning inom området som skulle vara intressant att undersöka är om skolor oftast lyckas kartlägga de behov varje elev med långvarig skolfrånvaro har, om de insatser som beslutas motsvarar dessa behov och om dessa insatser genomförs. Att även undersöka hur tidigt insatserna sätts in hade varit spännande.

Resultatet i vår studie visar att relationer är av stor betydelse inom samtliga av Antonovskys kategorier meningsfullhet, hanterbarhet samt begriplighet, vilket benämns som en känsla av sammanhang, KASAM. Utifrån detta resultat skulle det vara givande att undersöka om de insatser som beslutas handlar om relationsskapande arbete på individ, grupp samt organisationsnivå och i så fall hur detta arbete beskrivs i exempelvis åtgärdsprogram. Särskilt

fokus skulle då vara om digitala verktyg finns med som en väg att skapa relationer inom olika system.

8 Referenslista

- Ahlberg, A. (2016). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik: att bygga broar*. Stockholm: Liber.
- Antonovsky, A. (1987). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.
- Attwood, G., & Croll, P. (2006) i Balkis, 2016). Truancy in secondary school pupils: prevalence, trajectories and pupil perspectives. *Research papers in education*, 21(4), 467-484.
- Autism- och Aspergerförbundet (2016). Rapport Medlemsundersökning om skolgången
https://www.autism.se/rfa/uploads/nedladningsbara%20filer/skolenkat_autismforbundet_2018.pdf
- Balkis, M., Arslan, G., & Duru, E. (2016). The school Absenteeism among High School Students: Contributing Factors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(6), 1819-1831.
- Beran, T., & Li, Q. (2008). The relationship between cyberbullying and school bullying. *The Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 16-33.
- Bris. Secher, Å. (2014). *Internetguide #34. Motverka nätmobbning. Råd till dig som är vuxen*.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bryman, A. (2013). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bühler, M., Karlsson, A., Österholm, T. (2018). *Lågaffektivt bemötande och problematisk skolfrånvaro*
Lund: Studentlitteratur AB.
- Dimenäs, J. (2007). *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber.
- Dunkels, E. (2018). *Vad gör unga på nätet?* Malmö: Gleerups.
- Dufva, M. (2018). *Värsta bästa nätet*. Stockholm: Bonnier förlag AB.

- Dyste, O., Hertzberg, F., & Lökensgard Hoel, T. (2018). *Skriva för att lära (andra upplagan)*. Lund: Studentlitteratur.
- Friberg, P., Karlberg, M., Sundberg Lax, I & Palmér, R. (2015). *Hemmasittare och vägen tillbaka. Insatser vid långvarig skolfrånvaro*. Riga: Magelungen Utveckling AB.
- Frisén, A. & Berne, S. (2016). *Nätmobbing. Handbok för skolan*. Stockholm: Natur och kultur.
- Gerrbo, I. (2012). *Idén om en skola för alla och specialpedagogisk organisering i praktiken*. (Doktorsavhandling, Göteborgs universitet, Acta universitatis Gothoburgensis 326, Göteborg). (s. 31-52 , 251-274.).
- Gjems, L. (2016). *Handledning i professionsgrupper*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Gladh, M. & Sjödin, K. (2014). *Tillbaka till skolan: metodhandbok i arbetet med hemmasittande barn och unga*. Stockholm: Gothia fortbildning.
- Gren Landell, M. (2018). *Främja Närvaro: Att förebygga frånvaro i skolan*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Hansen, A. (2019). *Skärmhjärnan*. Stockholm: Bonniers förlag AB.
- Law, Danielle M., Shapkaa, Jennifer D. , Domene, Jose F., och Gagné, Monique H. *Are Cyberbullies Really Bullies? An investigation of Reactive and Proactive Online Aggression*. (Report). *Computers in Human Behavior* 28.2 (2012): 664. Web.
- Lgr 11. (2017). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.
- Hedevåg, K. (2017). *När mallen inte stämmer*. Göteborg: Litorapid Media.
- Hughes, M. R., Gaines, J. S., & Pryor, D. W. (2015). Staying away from school: Adolescents who miss school due to feeling unsafe. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 13(3), 270-290).

- Hunt, M. K., & Hopko, D. R. (2009) *Predicting high school truancy among students in the Appalachian south*. *Journal of Primary Prevention*, 30, 549-567.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lilja, A. (2013). *Förtroendefulla relationer mellan lärare och elev*. (Doctoral thesis, Gothenburgh Studies in Educational sciences, 338). Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis. Tillgänglig: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/32806/1/gupea_2077_32806_1.pdf
- Marion, R. Hughes, Jonathan, S. Gaines & Douglas W, Pryor. (2015). *Staying Away From School: Adolescents Who Miss School Due to Feeling Unsafe*.
- Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Nilholm, C. (2016). *Teori i examensarbetet - en vägledning för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Nygårds, K. (2016). *Så funkar internet*. Stockholm: Bonnier Carlsen.
- Pflug, V., Schneider, S. (2016). School absenteeism: an online survey via social networks. *Child Psychiatry & Human Development*, 47(3), 417-429.
- Reid, K. (2010). Finding strategic solutions to reduce truancy. *Research in Education*, 84(1), 1-18.
- Rollenhagen, S. (2013). *Datorspelsberoende*. Stockholm: Carlsson bokförlag.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sjödin, K. & Gladh, M. (2018). *Saknad i skolan. En vägledning för lärare. Att arbeta tvärprofessionellt med hemmasittare*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Skolinspektionen. (2016a). *Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor* (Skolinspektionens rapport 40–2015:2855). Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskning/2016/langvarig-franvaro/kvantitativ-rapport-omfattande-ogiltigfranvaro.pdf>

Skolinspektionen. (2016b). *Omfattande frånvaro. En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro* (Skolinspektionens rapport 40–2015:2855). Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/granskningsrapporter/kvalitetsgranskning/2016/omfattande-franvaro/omfattande.pdf>

Skolverket, (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

Small, S. A., & Eastman, G. (1991, i Reid, 2010). Rearing adolescents in contemporary society: A conceptual framework for understanding the responsibilities and needs of parents. *Family relations*, 455-462.

Socialstyrelsen (2010): Vinnerljung B, Berlin M & Hjern, A. *Social rapport* kap 7: Skolbetyg, utbildning och risker för ogynnsam utveckling hos barn.

Socialstyrelsen. (2010). *Social rapport 2010*. Västerås: Edita Västra Aros.

Staub Halling, M. (2019). *Koll på nätet*. Helsingborg: Nypon förlag.

Steiner, R. J., & Rasberry, C. N. (2015). Brief report: Associations between inperson and electronic bullying victimization and missing school because of safety concerns among US high school students. *Journal of adolescence*, 43, 1-4.

Strand, A. (2013). *Skolk ur elevernas och skolans perspektiv: En intervju- och dokumentstudie* (Dissertation series (School of Health Sciences, Jönköping University), 43). Jönköping: Hälsohögskolan, Högskolan i Jönköping. Tillgänglig: <http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:616946/FULLTEXT01.pdf>

- Strand, A.M., & Granlund, M. (2014). The school Situation for Students with High Level of Absenteeism in Compulsory School: Is There a Pattern in Documented Support?. *Scandinavian Journal Of Educational Research*, 58(5), 551-569.
- Stenius, J., & Jankov, P. (2017). *På skärmen – sociala medier för nybörjare*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Stukát, S. (2014). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svanlid, G. (2011). Lagg krutet på The Big Five. *Pedagogiska magasinet*, november. Hämtat 20190502 från <http://pedagogiskamagasinet.se/lagg-krutet-pa-the-big-5/>
- Svedberg, L. (2016). *Gruppsykologi – Om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Svenska Unescorådet (2006). Salamancadeklarationen 2.
<https://www.spsm.se/Pagefiles/4587/Salmanca%20deklarationen.pdf>.
- Säljö, R (2015) *Lärande -En introduktion till perspektiv och metaforer*. Malmö: Gleerups
- Trost, J & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Veen, W & Vrakking, B. (2006). *Homo Zappiens: Growing up in a Digital Age*. London, Network Continuum.
- Vetenskapsrådet. (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Ward, M. R. (2018). Cutting class to play video games. *Information Economics and Policy*, 42, 11-19.
- Ödman, P-J. (2017). *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur: Norstedts Akademiska Förlag.
- Öquist, O. (2008). *Systemteori i praktiken. Konsten att lösa problem och nå resultat*. Stockholm: Gothia Förlag.

9 Bilagor

Bilaga 1

**En del elever i skolan har hög frånvaro.
Vad tror du kan vara orsaker till detta?**

Orsaker i skolan: Ringa in *ett eller flera* alternativ!

För mycket skolarbete	För långa skoldagar
För svårt	För lätt
Tidiga morgnar	Rädd för någon/något?
Konflikt med någon	Jobbigt med många runt sig
Annat: Vad?	

Orsaker i hemmet: Ringa in *ett eller flera* alternativ!

Föräldrarna har för höga krav.
Föräldrarna tycker inte att skolan är viktig.
Föräldrar som mår dåligt.
Annat: Vad?

Orsaker på fritiden: Ringa in *ett eller flera* alternativ!

Blir påverkad av kompisar som inte går till skolan	Konflikter med kamrater
Spelchattar	Nätet
Annat: Vad?	Sociala medier, t.ex. Instagram

Vilket stöd tror du att elever med hög frånvaro skulle behöva för att komma till skolan?

Många bilder i flödet på sociala medier, som till exempel Instagram, visar endast hur fint och bra allting är. Detta kan leda till att man känner sig ensam när andra visar upp sina ”perfekta” liv. Tror du att händelser på sociala medier kan vara en orsak till att någon inte går till skolan?

Ja Nej

Kan du ge exempel!

På nätet finns massor av filmklipp med folk som luras, skräms och nästan skrattar ihjäl sig. Klipp som också får den som tittar att vrida sig av skratt och vilja göra samma sak. Men alla pranks är inte roliga. Åtminstone inte för den som utsätts för dem. Hur skulle du känna och göra om du blev utsatt för en prank?

Tror du att pranks kan vara en orsak till att någon inte går till skolan?

Ja Nej

Hur tänker du då?!

Dataspel ger möjligheten att få vara någon annan och röra sig i världar där man kan göra saker som är omöjliga i den verkliga världen. Det finns barn och ungdomar som har fastnat helt i spelvärlden. Har du själv eller vet du någon som har varit hemma under skoltid för att spela?

Ja Nej

Tror du att spelchattar kan vara en orsak till att någon inte går till skolan?

Ja Nej

På vilket sätt?!

Det händer att barn och ungdomar blir retade eller mobbade på nätet. Det kan till exempel handla om vad man har för kläder, hur man ser ut, vad

man har för intressen eller tror på. Hur skulle du känna och göra om det hände dig?

Tror du att trakasserier och mobbning på nätet kan vara en orsak till att någon inte går till skolan?

Ja Nej

Ge exempel!

Finns det något annat som händer på nätet, sociala medier eller spelchattar som skulle kunna få dig eller någon annan elev att inte gå till skolan?

Ja Nej

Vad skulle det kunna vara?

Många barn och ungdomar har försökt berätta för vuxna om deras liv på nätet, på sociala medier och i spelchatter men har upplevt att vuxna då blir rädda eller arga. Vem skulle du våga berätta för?

Ringa in *ett eller fler* alternativ

Förälder

Lärare

Kamrat

Syskon

Ingen

Annan: Vem?

Hur mycket har ni arbetat med frågor om nätet, sociala medier och spelchattar i skolan?

Ringa in *ett* alternativ!

Mycket sådär ganska lite lite inget

Om ni har arbetat med nätet, sociala medier eller spelchattar i skolan: Hur har ni arbetat med det?

Ringa in *ett eller flera* alternativ!

Diskussioner
Grupparbeten
Annat: Vad?

temadagar
föreläsare

Tycker du att skolan ska arbeta med frågor kring nätet, sociala medier och spelchattar?

Ja Nej

Ge förslag på hur skolan skulle kunna arbeta med dessa frågor?

Tror du att det *finns* saker på nätet, sociala medier och spelchattar som *får* elever att *gå till skolan*?

Ja Nej

Ge förslag på hur skolan skulle kunna använda sig av nätet, sociala medier eller spelchattar för att få elever *till* skolan?

Tack för din medverkan! 😊

Bilaga 2

Till vårdnadshavare

Hej!

Vi heter Charlotta Bohlén och Elisabeth Ågren och studerar sista terminen på det specialpedagogiska programmet på Göteborgs universitet. Vi ska göra ett examensarbete där vi kommer att undersöka elevers uppfattningar om vad det kan bero på att elever utvecklar en hög skolfrånvaro och hur man kan arbeta för att få eleverna till skolan. Den kommer särskilt uppmärksamma nätets, sociala mediers och spelchattars påverkan. Vi kommer att göra en enkätstudie i några skolklasser i tre olika kommuner.

Deltagandet i studien är frivilligt och de medverkande kommer att garanteras anonymitet. Kommuners, skolors och elevers namn kommer inte att framgå i studien utan deltagarna kommer att beskrivas som elever i en västsvensk kommun. Datainsamlingen kommer enbart användas i denna studie och materialet kommer att förvaras säkert.

Om ni har frågor angående studien är ni välkomna att kontakta oss via mail:

lottabo@spray.se

elisabeth.agren@ale.se

När studien är färdig får ni gärna ta del av den.

Tack för er medverkan!

Med vänliga hälsningar; Charlotta och Elisabeth

Härmed samtycker jag till att mitt barn(namn) _____
deltar i studien.

Vårdnadshavare underskrift: _____

Bilaga 3

Till elever, lärare och rektor

Hej!

Vi heter Charlotta Bohlén och Elisabeth Ågren och studerar sista terminen på det specialpedagogiska programmet på Göteborgs universitet. Vi ska göra ett examensarbete där vi kommer att undersöka elevers uppfattningar om vad det kan bero på att elever utvecklar en hög skolfrånvaro och hur man kan arbeta för att få eleverna till skolan. Den kommer särskilt uppmärksamma nätets, sociala mediers och spelchattars påverkan. Vi kommer att göra en enkätstudie i några skolklasser i tre olika kommuner.

Deltagandet i studien är frivilligt och de medverkande kommer att garanteras anonymitet. Kommuners, skolors och elevers namn kommer inte att framgå i studien utan deltagarna kommer att beskrivas som elever i en västsvensk kommun. Datainsamlingen kommer enbart användas i denna studie och materialet kommer att förvaras säkert.

Om ni har frågor angående studien är ni välkomna att kontakta oss via mail:

lottabo@spray.se

elisabeth.agren@ale.se

När studien är färdig får ni gärna ta del av den.

Tack för er medverkan!

Med vänliga hälsningar; Charlotta och Elisabeth

Bilaga 4

2019-05-19

Vilka är vi?

- Lotta och Elisabeth, studerande på Göteborgs universitet. Har arbetat på låg- och mellanstadiet.
- Inom utbildningen gör vi en forskningsstudie.
- Intresserade av skolfrånvaro.

1

Forskningsstudie

Skolfrånvaro har alltid funnits

Senaste tjugo åren har den ökat

Samtidigt har användandet av nätet, sociala medier och spelchattar ökat

2

Orsaker till frånvaro

- Skolan
- Hemmet
- Fritiden
- Nätet, sociala medier och spelchattar

3

Vilka är experterna?

- Vuxna vet lite om nätet
- Experterna är barn och ungdomar
- Era tankar och erfarenheter är väldigt viktiga
- Vi hoppas att ni vill hjälpa oss med undersökningen

4

Enkäten

- Anonym (nämn inga namn)
- Innehållet är det viktigaste
- Stavning och meningsbyggnad är inte viktigt
- Baksidan på pappret om det är för lite utrymme
- Fråga oss vid behov
- Lägg enkäten med baksidan upp när du är färdig
- Extrauppgift från läraren

Tack för er medverkan!

5